PIRMĀS INSTANCES TIESAS SPRIEDUMS (pirmā palāta)

2006. gada 13. decembrī *

Lieta T-138/03

É. R., O. O., J. R., A. R., B. P. R., ar dzīvesvietu Volksanvelēnā [*Vaulx-ne-Velin*] (Francija),

T. D., J. D., D. D., V. D., ar dzīvesvietu Palezo [*Palaiseau*] (Francija),

D. E., É. E., ar dzīvesvietu Ozuārlaferjērā [*Ozoir-la-Ferrière*] (Francija),

C. R., ar dzīvesvietu Višī [*Vichy*] (Francija), ***H. R., M. S. R., I. R., B. R., M. R.***, Pau (Francija),

C. S., ar dzīvesvietu Parīzē (Francija),

ko pārstāv F. Onorā [*F. Honnorat*], *avocat*,

prasītāji,

* Tiesvedības valoda — franču.

pret

Eiropas Savienības Padomi, ko sākotnēji pārstāvēja M. Balta [*M. Balta*] un F. Rudžeri Laderki [*F. Ruggeri Laderchi*], pēc tam M. Balta un F. Florindo Gižons [*F. Florindo Gijón*], pārstāvji,

un

Eiropas Kopienu Komisiju, ko sākotnēji pārstāvēja D. Būss [*D. Booss*] un G. Beršeids [*G. Berscheid*], pēc tam G. Beršeids un T. van Reins [*T. van Rijn*], pārstāvji,

atbildētājas,

par lūgumiem atlīdzināt zaudējumus atbilstoši EKL 235. pantam un 288. panta otrajai daļai, kuros ir lūgts atlīdzināt zaudējumus, kas ir nodarīti prasītājiem viņu ģimenes locekļu inficēšanās ar Kreicfelda-Jakoba slimības jaunu paveidu, kas ir saistīts ar govju sūkļveida encefalopātijas parādīšanos un izplatīšanos Eiropā, par ko ir atbildīga Padome un Komisija, un tā rezultātā iestājušās nāves dēļ.

EIROPAS KOPIENU
PIRMĀS INSTANCES TIESA
(pirmā palāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs R. Garsija-Valdekasass [*R. García-Valdecasas*], tiesneši Dž. D. Kuks [*J. D. Cooke*] un I. Labucka,
sekretārs H. Palasio Gonsaless [*J. Palacio González*], galvenais administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un tiesas sēdi 2006. gada 16. februārī,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

Prāvas rašanās fakti

I — *Govju sūkļveida encefalopātijas un Kreicfelda-Jakoba slimības jauna paveida parādīšanās un Kopienas un valstu pasākumi šo slimību izskaušanai*

1 Govju sūkļveida encefalopātija (turpmāk tekstā — "GSE"), ko sauc par "govju trakumsērgu", pieder slimību grupai, kuras sauc par transmisīvajām sūkļveida

encefalopātijām, kam ir raksturīga smadzeņu deģenerācija un analizējamo nervu šūnu sūkļveida sastāvs. Minētajām slimībām vispirms ir kluss inkubācijas periods, kura laikā inficētajiem, kuri izskatās veseli, nav novērojamas nekādas klīniskas slimības pazīmes. GSE avots, visticamāk, ir izmaiņas tādas barības sagatavošanā, kas paredzēta liellopiem un satur olbaltumvielas, kas iegūtas no aitām, kuras ir saslimušas ar t.s. "aitu drebuļu" slimību (skrepija). Slimības pārnešana notikusi galvenokārt, uzturā lietojot pārtiku, it īpaši gaļas un kaulu miltus, kas satur neiznīcinātu slimības izraisītāju.

2 Pirmo reizi GSE tika konstatēta 1986. gadā Apvienotajā Karalistē. Šajā valstī ātri vien izveidojās epizootija, slimības gadījumu skaitam palielinoties no 442 gadījumiem 1987. gada beigās līdz maksimālajam ikgadējam slimību skaitam — gandrīz 37 000 gadījumu 1992. gadā. Kopš 1990. gadu sākuma GSE gadījumi tiek uzskaitīti arī citās dalībvalstīs.

3 Apvienotā Karaliste 1988. gada jūlijā aizliedza, pirmkārt, pārdot atgremotājiem paredzētu barību, kas satur atgremotāju olbaltumvielas, un, otrkārt, ar šādu barību barot atgremotājus (t.s. "Ruminant Feed Ban" ["Atgremotāju barošanas aizliegums"], kas ietverts *Bovine Spongiform Encephalopathy Order* (Rīkojums par govju sūkļveida encefalopātiju) (1988, *SI 1988/1039*), vēlāk grozīts).

4 Arī Kopienu iestādes kopš 1989. gada jūlija ir pieņēmušas dažādus noteikumus, lai cīnītos pret GSE. Lielākā daļa pasākumu ir veikti, pamatojoties uz Padomes 1989. gada 11. decembra Direktīvu 89/662/EEK par veterinārajām pārbaudēm Kopienas iekšējā tirdzniecībā, lai izveidotu iekšējo tirgu (OV L 395, 13. lpp.), un Padomes 1990. gada 26. jūnija Direktīvu 90/425/EEK par veterinārajām un zootehniskajām pārbaudēm, kas piemērojamas Kopienā iekšējā tirdzniecībā ar noteiktiem dzīviem dzīvniekiem un produktiem, lai izveidotu iekšējo tirgu (OV L 224, 29. lpp.), kurās Komisijai ir ļauts veikt aizsardzības pasākumus, tiklīdz pastāv draudi dzīvnieku vai cilvēku veselībai.

5 Komisijas 1989. gada 28. jūlija Lēmumā 89/469/EEK par atsevišķiem aizsardzības pasākumiem pret GSE Apvienotajā Karalistē (OV L 225, 51. lpp.) ir paredzēts noteikts skaits ierobežojumu Kopienas iekšējai tirdzniecībai ar liellopiem, kas dzimuši Apvienotajā Karalistē līdz 1988. gada jūlijam. Minētais lēmums ir grozīts ar Komisijas 1990. gada 7. februāra Lēmumu 90/59/EEK (OV L 41, 23. lpp.), kurā aizliegums no Apvienotās Karalistes eksportēt liellopus ir vispārināts, to attiecinot uz visiem liellopiem, kas ir vecāki par sešiem mēnešiem. Komisijas 1990. gada 8. jūnija Lēmumā 90/261/EEK, ar ko ir grozīts Lēmums 89/469/EEK un Lēmums 90/200/EEK par papildu prasībām atsevišķiem audiem un orgāniem saistībā ar GSE (OV L 146, 29. lpp.), ir paredzēts, ka minētā aizlieguma ievērošana ir jānodrošina, dzīvniekus īpaši iezīmējot un izmantojot datorizētu veidlapu sistēmu dzīvnieku identificēšanai. Turklāt ar Komisijas 1990. gada 6. marta Lēmumu 90/134/EEK (OV L 76, 23. lpp.) GSE ir iekļauta to slimību sarakstā, par kurām ir jāpaziņo saskaņā ar Padomes 1982. gada 21. decembra Direktīvu 82/894/EEK par dzīvnieku slimību paziņošanu Kopienā (OV L 378, 58. lpp.).

6 Komisijas 1990. gada 9. aprīļa Lēmumā 90/200/EEK par papildu prasībām attiecībā uz atsevišķiem audiem un orgāniem saistībā ar GSE (OV L 105, 24. lpp.) ir paredzēta virkne pasākumu ar mērķi ierobežot Kopienas iekšienē starp Apvienoto Karalisti un citām dalībvalstīm noritošo tirdzniecību ar atsevišķiem audiem un orgāniem — smadzenēm, muguras smadzenēm, mandelēm, aizkrūts dziedzeri, liesu un zarnām, kas iegūti no liellopiem, kuri nokaušanas laikā bijuši vecāki par sešiem mēnešiem. Aizliegta ir arī citu, lietošanai uzturā neparedzētu audu un orgānu nosūtīšana, un noteikts, ka visi liellopi, attiecībā uz kuriem ir radušās klīniska rakstura aizdomas par inficēšanos ar GSE, ir jānokauj atsevišķi un ir jāpārbauda, vai to smadzenēs nav konstatējama GSE. Ja tiek apstiprināts, ka liellops ir bijis inficēts ar GSE, atbilstoši minētajam lēmumam dzīvnieka kautķermenis un atlikumi ir jāiznīcina. Komisijas 1992. gada 14. maija Lēmumā 92/290/EEK par atsevišķiem ar liellopu embrijiem saistītiem pasākumiem aizsardzībai pret GSE Apvienotajā Karalistē (OV L 152, 37. lpp.) visām dalībvalstīm ir noteikts pienākums uzraudzīt, lai uz citām dalībvalstīm netiktu nosūtīti liellopu embriji no mātītēm, kurām ir konstatēta GSE vai par to pastāv aizdomas. Attiecībā uz Apvienoto Karalisti minētajā lēmumā ir aizliegts tādu embriju eksports, kas iegūti no liellopiem, kuri dzimuši līdz 1988. gada 18. jūlijam, un uzdots veikt donordzīvnieku identificēšanai nepieciešamos pasākumus.

7 Komisijas 1994. gada 27. jūnija Lēmumā 94/381/EK par atsevišķiem aizsardzības pasākumiem, kas saistīti ar GSE un barību, kurā ir izmantotas zīdītāju izcelsmes olbaltumvielas (OV L 172, 23. lpp.), visā Kopienā ir aizliegts atgremotāju barībā izmantot zīdītāju izcelsmes olbaltumvielu; tomēr tām dalībvalstīm, kuras spēj piemērot tādu sistēmu, saskaņā ar kuru ir iespējams no atgremotājiem iegūtas olbaltumvielas nošķirt no olbaltumvielām, kas iegūtas no citiem zīdītājiem, Komisija var atļaut atgremotāju barībā izmantot no citiem zīdītājiem iegūtas olbaltumvielas.

8 Kreicfelda-Jakoba slimības (turpmāk tekstā — "KJS") uzraudzības nodaļa 1995. gadā Edinburgā (Apvienotā Karaliste) konstatēja desmit KJS gadījumus. Ar minēto neārstējamo un nāvējošo nervu sistēmas slimību var saslimt cilvēki, un tā pieder pie cilvēku sūkļveida encefalopātiju grupas. Konstatētie slimības gadījumi izpaudās no parastās KJS pietiekami atšķirīgā formā, lai to varētu uzskatīt par KJS jaunu paveidu (turpmāk tekstā — "jaunā KJS"). Visi slimnieki bija gados jauni (19–41 gadu veci, vidēji 29 gadu veci), un slimība ilga diezgan ilgu laika posmu (vidēji 13 mēnešus); šāds slimības klīniskais modelis atšķiras no parastās KJS, un sekcijā ir konstatētas pilnīgi jaunas histoloģiskās pazīmes.

9 *Spongiform Encephalopathy Advisory Committee* [Sūkļveida encefalopātijas konsultatīvā komiteja] (turpmāk tekstā — "SEKK") — neatkarīga zinātniska struktūra, kam uzticēts Apvienotās Karalistes valdībai sniegt konsultācijas jaunās GSE jomā, — 1996. gada 20. martā izdeva paziņojumu, kurā sniegtas ziņas par minētajiem desmit jaunās KJS gadījumiem un precizēts, ka, "lai gan nav nekādu tiešu pierādījumu saistībai [..], [šobrīd] visticamākais skaidrojums [ir], ka minētie gadījumi [ir] saistīti ar saskari ar GSE, kas notikusi pirms 1989. gadā ieviestā atsevišķu liellopu gaļas īpaši norādītu atlikumu aizlieguma".

10 Komisija 1996. gada 27. martā pieņēma Lēmumu 96/239/EK par atsevišķiem ārkārtas pasākumiem aizsardzībai pret GSE (OV L 78, 47. lpp.), kurā ir aizliegts no Apvienotās Karalistes uz citām dalībvalstīm un trešām valstīm izvest liellopus un visu veidu liellopu gaļu vai citus no liellopu gaļas iegūtus produktus. Minētais

lēmums īpaši attiecās, pirmkārt, uz dzīviem liellopiem, to spermu un embrijiem; otrkārt, uz Apvienotajā Karalistē kautu liellopu gaļu; treškārt, uz produktiem, kas iegūti no Apvienotajā Karalistē kautiem liellopiem un kas var nokļūt cilvēku vai dzīvnieku barības ķēdē, un uz produktiem, kas paredzēti lietošanai medicīnā, kosmētikā vai farmācijā; ceturtkārt, uz zīdītāju izcelsmes gaļas un kaulu miltiem.

11 Eiropas Parlaments 1996. gada 18. jūlijā izveidoja Pagaidu izmeklēšanas komisiju GSE jautājumos. Minētā komisija 1997. gada 7. februārī pieņēma ziņojumu attiecībā uz apgalvojumiem par pārkāpumiem vai sliktu pārvaldību GSE jomā pastāvošo Kopienu tiesību normu piemērošanā, neskarot kompetences sadali starp Kopienu un dalībvalstīm (turpmāk tekstā — "izmeklēšanas komisijas ziņojums"). Minētajā ziņojumā ir norādīts, ka Komisija un Padome, kā arī Apvienotās Karalistes iestādes slikti ir risinājušas GSE krīzi, un kritizēts tas, kā ir darbojušās Kopienu komitejas, kuru pārziņā ir veterinārie un sanitārie jautājumi.

12 Komisijas 1997. gada 30. jūlija Lēmumā 97/534/EK par tādu materiālu izmantošanas aizliegumu, kuri rada ar transmisīvo sūkļveida encefalopātiju saistītu risku (OV L 216, 95. lpp.), ir aizliegts izmantot tā sauktos "īpaša riska" materiālus (turpmāk tekstā — "ĪRM"), t.i., pirmkārt, galvaskausus, ieskaitot smadzenes un acis, aizkrūts dziedzerus un mugurkaula smadzenes no liellopiem, kas nokaušanas laikā bijuši vecāki par sešiem mēnešiem, un aitām un kazām, kas vecākas par divpadsmit mēnešiem vai kurām no smaganām izšķīlušies pastāvīgie priekšzobi, un, otrkārt, aitu un kazu liesu. Līdz ar minētā lēmuma stāšanos spēkā ir aizliegta jebkāda ĪRM izmantošana, kā arī gaļas iegūšana, to mehāniski atdalot no liellopu, aitu un kazu mugurkaula. Turklāt ĪRM ir jāiznīcina īpašā kārtībā — jāsadedzina, gan neierobežojot dalībvalstu papildu pasākumus attiecībā uz to teritorijā nokautajiem dzīvniekiem. Minētā lēmuma stāšanās spēkā sākotnēji bija paredzēta 1998. gada 1. janvārī, taču vēlāk tika atlikta uz 2000. gada 30. jūniju.

13 Komisija tomēr 2000. gada 29. jūnijā pieņēma Lēmumu 2000/418/EK, kurā ir reglamentēta transmisīvo sūkļveida encefalopātiju riskus radošo materiālu izmantošana un ar kuru ir grozīts Komisijas 1994. gada 27. jūlija Lēmums 94/474/EK par atsevišķiem pasākumiem aizsardzībai pret GSE (OV L 158, 76. lpp.) un atcelts Lēmums 89/469/EEK un Lēmums 90/200/EEK (OV L 94, 96. lpp.). Ar Lēmumu 2000/418 tika atcelts un aizstāts Lēmums 97/534 un galīgi reglamentēta ĪRM izmantošana, norādot liellopu, aitu un kazu izcelsmes materiālus, kas pēc 2000. gada 1. oktobra jāizņem un jāiznīcina noteiktā kārtībā, kas paredzēta, lai novērstu GSE pārnešanu. Minētajā lēmumā turklāt ir aizliegts atsevišķos gadījumos izmantot minēto dzīvnieku kaulus un mugurkaulus, kā arī lietot atsevišķus kaušanas paņēmienus.

14 Padome 2000. gada 4. decembrī pieņēma Lēmumu 2000/766/EK par atsevišķiem pasākumiem aizsardzībai pret transmisīvajām sūkļveida encefalopātijām un dzīvnieku olbaltumvielu izmantošanu dzīvnieku barībā (OV L 306, 32. lpp.), kas stājās spēkā 2001. gada 1. janvārī un kurā dalībvalstīm tika aizliegts pārtikas produktu ražošanai turēto, uzbaroto vai audzēto dzīvnieku barībā izmantot pārveidotas dzīvnieku izcelsmes olbaltumvielas.

15 Revīzijas palāta 2001. gada 13. septembrī pieņēma Īpašo ziņojumu Nr. 14/2001 par GSE (OV C 324, 1. lpp.). Minētajā ziņojumā Revīzijas palāta ir izvērtējusi Eiropas Savienības noteiktos un īstenotos pasākumus GSE jomā, kas paredzēti, lai konstatētu un vadītu GSE parādīšanās un izplatīšanās risku, kā arī šīs slimības radītos draudus cilvēku un dzīvnieku veselībai. Revīzijas palāta ir konstatējusi, ka Komisijas stratēģija GSE jomā ir visā visumā apmierinoša un balstīta uz pieejamajām zinātniskajām atziņām, bet tās efektivitātei kaitējot tas, ka dalībvalstis to īsteno nepietiekamā mērā, kā arī tas, ka Komisijai trūkst līdzekļu, lai dalībvalstīm liktu īstenot pārkāpumu novēršanas pasākumus.

II — *Prasītājus un Francijas pārvaldes un tiesu iestādēs uzsāktos procesus raksturojošie apstākļi*

16 Prasītāji šo prasību ir iesnieguši kā netieši cietušie un kā piecu Francijā 1996.–2002. gadā no jaunās KJS mirušo personu tiesību pārņēmēji.

17 *É. R.*, *O. O.*, *J. R.*, *A. R.* un *B. P. R.* ir, attiecīgi, 1996. gada 4. janvārī 27 gadu vecumā mirušā *H. E. R.* tēvs, māte un trīs brāļi.

18 *T. D.*, *J. D.*, *D. D.* un *V. D.* ir, attiecīgi, 2000. gada 4. februārī 36 gadu vecumā mirušās *L. D.* māte, brāļi un māsa.

19 *D. E.* un *É. E.* ir 2001. gada 25. aprīlī 19 gadu vecumā mirušā *A. E.* vecāki. Viņi rīkojas arī kā viņu nepilngadīgās meitas *J. E.*, *A. E.* māsas, likumiskie pārstāvji.

20 *C. R.* ir 2002. gada 10. februārī 36 gadu vecumā mirušā *F. R.* atraitne. Viņa rīkojas arī kā abu nepilngadīgā bērna *D. R.* likumiskā pārstāve. *H. R.*, *M. S. R.*, *I. R.*, *B. R.* un *M. R.* ir, attiecīgi, *F. R.* tēvs, māte un māsas.

21 *C. S.* ir 2002. gada 14. decembrī 32 gadu vecumā mirušās *S. C. S.* atraitnis. Viņš rīkojas arī kā nepilngadīgo bērnu — *M. S.*, *S. S. S.* un *A. S.* — likumiskais pārstāvis.

22 Prasītāji Francijas Administratīvajā tiesā cēla prasības par zaudējumu atlīdzību pret Francijas varas iestādēm, lai panāktu, ka minētās iestādes tiktu sodītas par to, ka nebija noteikušas pienācīgus pasākumus GSE radītā riska novēršanai. *Tribunal administratif de Paris* [Parīzes Administratīvā tiesa] (Francija) 2005. gada 5. oktobrī noraidīja prasītāju prasības, norādot, ka esot bijis iespējams, ka cietušie ar slimību inficējušies pirms 1988. gada maija, un Francijas Republikas atbildība par bezdarbību, kuru lūdz noteikt prasītāji, nesniedzas pirms minētā datuma. Prasītāji minētos spriedumus pārsūdzēja *Cour administrative d'appel de Paris* [Parīzes Administratīvā apelāciju tiesa]. Viņi turklāt kā civilprasītāji ir piedalījušies krimināltiesisko pierādījumu vākšanā, ko jautājumā par iespējamu ar jauno KJS inficēto personu slepkavību aiz neuzmanības *Tribunal de grande instance de Paris* [Parīzes Apgabaltiesa] uzticēts vest tās priekšsēdētāja vietniekam.

23 Pamatojoties uz saistībām, ko 2004. gada 25. februāra vēstulē un 2004. gada 7. jūlija vēstulē ir precizējis Francijas veselības, ģimenes un invalīdu lietu ministrs, Francijas iekšlietu ministrs 2004. gada jūnijā un 2005. gada janvārī prasītājiem ir piešķīris "solidaritātes pabalstus". Minētās kompensācijas bija paredzētas par kaitējumu, kas cietušajiem un viņu tiesību pārņēmējiem radies no jaunās KJS, un prasītājiem piešķirtas atbilstoši atzinumam, ko sniedza Komisija kompensāciju piešķiršanai personām, kas cietušas no jatrogēni iegūtas Kreicfelda-Jakoba slimības pēc ārstēšanās ar augšanas hormonu; minētās Komisijas kompetence tika paplašināta, lai tā varētu novērtēt no jaunās KJS cietušajiem radušos kaitējumu. Minēto kompensāciju kopējais apmērs ir EUR 1 431 000.

Process un lietas dalībnieku prasījumi

24 Prasītāji šo prasību ir cēluši, iesniedzot prasības pieteikumu, kas Pirmās instances tiesas kancelejā saņemts 2003. gada 24. aprīlī.

25 Ar vēstuli, kas Pirmās instances tiesas kancelejā iesniegta 2003. gada 22. maijā, *C. S.* lūdza piešķirt bezmaksas juridisko palīdzību viņam pašam un viņa trīs nepilngadīgajiem bērniem, kuru vārdā viņš ir cēlis prasību kā viņu likumiskais pārstāvis. Pirmās instances tiesa ar piektās palātas priekšsēdētāja 2004. gada 9. februāra rīkojumu viņa lūgumu apmierināja.

26 Atbildētājas savos procesuālajos rakstos ir lūgušas apturēt šo tiesvedību (izņemot attiecībā uz *H. E. R.* ģimeni) līdz to prāvu noslēgumam, ko prasītāji Francijas tiesās ir ierosinājuši par Francijas varas iestāžu atbildību. Minētās prasības esot pamatotas ar tiem pašiem faktiem un ietverot tādus pašus pamatus, kā arī attiecoties uz to pašu kaitējumu kā šī lieta. Prasītāji 2003. gada 25. oktobra vēstulē ir pauduši savus iebildumus pret šādu lūgumu apturēt tiesvedību. Ņemot vērā prasītāju iebildumus un to, ka lūgums apturēt tiesvedību neatbilst nevienam no Eiropas Kopienu Tiesas Statūtu 54. panta trešajā daļā un Pirmās instances tiesas reglamenta 77. pantā paredzētajiem gadījumiem, Pirmās instances tiesa minēto lūgumu neapmierināja.

27 Pēc tiesneša referenta ziņojuma Pirmās instances tiesa (pirmā palāta) nolēma sākt mutvārdu procesu. Procesa organizatorisko pasākumu ietvaros Pirmās instances tiesa lietas dalībniekiem uzdeva dažus jautājumus un viņus aicināja iesniegt konkrētus dokumentus. Lietas dalībnieki minētos lūgumus izpildīja noteiktajā termiņā.

28 Tika uzklausīti lietas dalībnieku mutvārdu paskaidrojumi un viņu atbildes uz jautājumiem, ko Pirmās instances tiesa uzdeva 2006. gada 16. februāra atklātajā tiesas sēdē.

29 Prasītāju prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— prasību atzīt par pieņemamu;

— piespriest solidāri Padomei un Komisijai izmaksāt zaudējumu atlīdzību pavisam EUR 3 780 733,71 apmērā un kompensācijas procentus, kas aprēķināti pēc 10 % likmes, sākot no katras attiecīgās personas nāves dienas, un nokavējuma procentus, sākot no starpsprieduma taisīšanas dienas;

— jebkurā gadījumā ieturēt EUR 1 no kompensācijas par katru konstatēto kaitējumu, lai saglabātu viņu interesi celt prasību;

— piespriest Padomei un Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

30 Padomes un Komisijas prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— pamatā, prasību atzīt par nepieņemamu;

— pakārtoti, lūgumus noraidīt kā nepamatotus;

— piespriest prasītājiem atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

Par pieņemamību

31 Atbildētājas — Padome un Komisija — ir izvirzījušas trīs pamatus par nepieņemamību. Pirmais pamats attiecas uz to, ka būtiskie faktiskie un tiesību

apstākļi, uz kuriem ir balstīta prasība, nav pietiekami precīzi. Otrais pamats attiecas uz to, ka nav izmantotas pilnīgi visas valsts nodrošinātās tiesību aizsardzības iespējas, kā arī uz saistību ar tiesvedību valsts tiesās. Trešais pamats ir saistīts ar prasības celšanas noilgumu.

I — *Par pirmo pamatu par nepieņemamību, kas attiecas uz to būtisko faktisko un tiesību apstākļu neprecizitāti, uz kuriem ir balstīta prasība*

A — *Lietas dalībnieku argumenti*

32 Prasītāji atgādina, ka saskaņā ar Tiesas Statūtu 21. pantu un Reglamenta 44. panta 1. punkta c) apakšpunktu ikvienā prasības pieteikumā ir jānorāda prasības priekšmets un jāietver izvirzīto pamatu kopsavilkums. Prasības pieteikumā par tādu zaudējumu atlīdzināšanu, ko, iespējams, ir radījusi Kopienu iestāde, ir jābūt ietvertiem pierādījumiem, kuri ļautu identificēt rīcību, kurā prasītājs vaino iestādi, iemesliem, kuru dēļ tas uzskata, ka pastāv cēloņsakarība starp šādu rīcību un, iespējams, ciestajiem zaudējumiem, kā arī šo zaudējumu raksturu un apmēru. Šajā lietā prasības pieteikums nedod iespēju skaidri identificēt rīcību, kurā tiek vainota iestāde, it īpaši tādēļ, ka viena no otras nav nošķirtas tās prettiesiskās darbības, ko atbilstoši prasītāju apgalvojumiem ir veikusi Padome, Komisija un arī Francijas iestādes. Komisija turklāt uzskata, ka prasības pieteikumā nav norāžu par slimības pirmo klīnisko pazīmju parādīšanos, līdz ar to nevar noteikt piecu gadu noilguma termiņa skaitīšanas sākuma brīdi, un, otrkārt, apstrīdēto darbību vai bezdarbības attiecināmību uz katru no mirušajām personām atkarībā no minētā brīža. Padome piebilst, ka prasītāji nav norādījuši objektīvus apstākļus, kas apliecinātu, ka starp viņu tuvinieku inficēšanos un apstrīdētajām darbībām pastāv cēloņsakarība. Visbeidzot, prasības pieteikumā nav sniegta nekāda informācija par it kā radīto zaudējumu mantiskās izteiksmes aprēķiniem izmantoto metodi, tāpat trūkst arī to apliecinošu dokumentu un objektīvu datu, kas ļautu noteikt zaudējumu apmēru.

33 Prasītāji apgalvo, ka atbildētāju izvirzītie iebildumi attiecas uz viņu nostājas pamatotību, nevis uz prasības pieņemamību. Prasītāji uzstāj, ka apstrīdētās darbības, zaudējumu raksturs un apmērs un cēloņsakarība prasības pieteikumā ir aprakstīta pietiekami precīzi.

B — *Pirmās instances tiesas vērtējums*

34 Saskaņā ar Eiropas Kopienu Tiesas Statūtu 21. pantu un Reglamenta 44. panta 1. punkta c) apakšpunktu ikvienā prasības pieteikumā ir jānorāda prasības priekšmets un jāietver izvirzīto pamatu kopsavilkums. Nolūkā nodrošināt tiesisko drošību un pareizu tiesas spriešanu, lai prasība būtu pieņemama, galvenajiem faktiskajiem un tiesību apstākļiem, ar ko tā pamatota, ir jāizriet — vismaz kopsavilkuma veidā, tomēr saskaņoti un saprotami — no paša prasības pieteikuma teksta (Pirmās instances tiesas 1993. gada 28. aprīļa rīkojums lietā T-85/92 *De Hoe*/Komisija, *Recueil*, II-523. lpp., 20. punkts, un 1993. gada 29. novembra rīkojums lietā T-56/92 *Koelman*/Komisija, *Recueil*, II-1267. lpp., 21. punkts). Atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai, lai izpildītu šīs prasības, prasības pieteikumā par tādu zaudējumu atlīdzināšanu, ko, iespējams, ir radījusi Kopienu iestāde, ir jābūt ietvertiem pierādījumiem, kuri ļautu identificēt rīcību, kurā prasītājs vaino iestādi, iemesliem, kuru dēļ tas uzskata, ka pastāv cēloņsakarība starp šādu rīcību, un, iespējams, ciestajiem zaudējumiem, kā arī šādu zaudējumu raksturu un apmēru (šajā sakarā skat. Pirmās instances tiesas 1996. gada 18. septembra spriedumu lietā T-387/94 *Asia Motor France* u.c./Komisija, *Recueil*, II-961. lpp., 107. punkts, un Pirmās instances tiesas 1996. gada 21. novembra rīkojumu lietā T-53/96 *Syndicat des producteurs de viande bovine* u.c./Komisija, *Recueil*, II-1579. lpp., 22. punkts).

35 Jākonstatē, ka šajā gadījumā prasības pieteikums atbilst iepriekš norādītajām prasībām. Pirmkārt, prasītāji plaši un sīki ir izklāstījuši tās darbības un bezdarbību, kurā viņi vaino atbildētājas, kā arī atbildētāju it kā pārkāptos principus (skat. prasības pieteikumu, 96.–204. punkts). Otrkārt, prasītāji ļoti precīzi skaitliskā izteiksmē ir norādījuši kompensācijas summas, kas būtu jāpiedzen par labu katram no viņiem

(skat. prasības pieteikumu, 230.–244. punkts). Viņi arī definējuši prasības pieteikumā minētos "inficēšanās radītos zaudējumus", kā piemērus norādot gadījumus, kad šajā sakarā kompensāciju izmaksu ir paredzējušas Francijas tiesas (skat. prasības pieteikumu, 226.–228. punkts), kā arī aprakstījušas viņiem it kā nodarīto morālo kaitējumu (skat. prasības pieteikumu, 229. punkts). Treškārt, prasītāji ir izklāstījuši iemeslus, pamatojoties uz kuriem, viņuprāt, pastāv cēloņsakarība starp rīcību, kurā viņi vaino Padomi un Komisiju, un viņu ciestajiem zaudējumiem. Prasītāji norāda, ka tas, ka starp GSE un jauno KJS pastāv sakarība, ir apliecināts ar medicīniskiem, zinātniskiem un epidemioloģiskiem argumentiem (skat. prasības pieteikumu, 248.–254. lpp.), un atbildību par viņu tuvinieku inficēšanos piedēvē atbildētājām īpaši tāpēc, ka tās esot vainojamas par bezdarbību GSE krīzes risināšanā (skat. prasības pieteikumu, 256.–268. lpp.).

36 Tādējādi ir jāsecina, ka Tiesas Statūtu 21. pantā un Reglamenta 44. panta 1. punkta c) apakšpunktā izvirzītie nosacījumi šajā lietā ir izpildīti.

37 Līdz ar to šis pamats par nepieņemamību ir jānoraida.

II — *Par otro pamatu par nepieņemamību, kas attiecas uz to, ka nav izmantotas pilnīgi visas valsts nodrošinātās tiesību aizsardzības iespējas, kā arī uz saistību ar tiesvedību valsts tiesās*

A — *Lietas dalībnieku argumenti*

38 Atbildētājas norāda, ka gadījumā, kad Kopienu tiesību normas ir jāīsteno valsts iestādēm, indivīdiem ir jāizmanto valstu tiesās pieejamās tiesību aizsardzības iespējas, jo tieši to ziņā ir nodrošināt indivīdu tiesību aizsardzību (Tiesas 1987. gada

29. septembra spriedums lietā 81/86 *De Boer Buizen*/Padome un Komisija, *Recueil*, 3677. lpp., 9. punkts). Atbildētājas konstatē, ka prasītāji, izņemot *H. E. R.* ģimeni, *Tribunal administratif de Paris* ir iesnieguši prasības pret Francijas valsts iestādēm par atlīdzību par tiem pašiem zaudējumiem saistībā ar tiem pašiem faktiem. Līdz ar to šī prasība esot pāragra un tāpēc arī nepieņemama. Turklāt pastāvot risks, ka šajos procesos varētu tikt taisīti savstarpēji pretrunīgi nolēmumi, kā arī iespēja, ka prasītāji saņemtu divkāršu atlīdzību par vieniem un tiem pašiem zaudējumiem. Katrā ziņā prasības pieteikums esot uzskatāms par acīmredzami nepieņemamu tiktāl, ciktāl tas attiecas uz zaudējumiem, kas radušies gan to pasākumu rezultātā, ko savas kompetences ietvaros ir noteikušas valsts iestādes, gan arī tādēļ, ka Kopienu iestādes it kā neesot pienācīgi kontrolējušas Kopienu tiesību normu piemērošanu dalībvalstīs (Pirmās instances tiesas 1997. gada 3. jūlija rīkojums lietā T-201/96 *Smanor* u.c./Komisija, *Recueil*, II-1081. lpp., 30. un 31. punkts).

39 Prasītāji atgādina, ka Kopienu tiesām ir ekskluzīva kompetence lietās par tādu zaudējumu atlīdzināšanu, kuros ir vainojamas Eiropas Savienības iestādes. Viņi piebilst, ka Pirmās instances tiesai ir tiesības jebkurā brīdī lūgt tai iesniegt pierādījumus, kas palīdzētu tās nolēmuma taisīšanā, tai skaitā valsts tiesvedībā izmantotus pierādījumus. Tādējādi tiktu nodrošināts, ka prasītājiem par vieniem un tiem pašiem zaudējumiem netiktu izmaksāta divkārša atlīdzība.

B — *Pirmās instances tiesas vērtējums*

40 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru prasība par zaudējumu atlīdzību atbilstoši EKL 235. pantam un 288. panta otrās daļas noteikumiem ir ieviesta kā patstāvīgs prasības veids ar īpašu nozīmi tiesību aizsardzības līdzekļu sistēmā; šādas prasības celšanā ir jāievēro nosacījumi, kas ir izvirzīti atbilstoši prasības mērķim (Pirmās instances tiesas 1995. gada 13. decembra spriedums apvienotajās lietās T-481/93 un T-484/93 *Exporteurs in Levende Varkens* u.c./Komisija, *Recueil*, II-2941. lpp., 69. lpp.). Taisnība tomēr, ka minētā prasība ir jāvērtē, ņemot vērā indivīdiem paredzēto tiesu

aizsardzības sistēmu kopumā, un līdz ar to prasības pieņemamība atsevišķos gadījumos var būt atkarīga no tā, vai ir izmantoti tie pieejamie iekšējie tiesību aizsardzības līdzekļi, kas ir paredzēti valsts iestādes lēmuma atcelšanai. Lai tā būtu, šādiem valsts iekšējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem jāspēj efektīvi nodrošināt attiecīgo indivīdu tiesību aizsardzību un jāpastāv iespējai, ka šāda tiesību aizsardzības līdzekļa izmantošanas rezultātā tiek saņemta atlīdzība par it kā radītajiem zaudējumiem (Tiesas 1986. gada 26. februāra spriedums lietā 175/84 *Krohn*/Komisija, *Recueil*, 753. lpp., 27. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *De Ber Buizen*/Padome un Komisija, 9. punkts).

41 Šajā lietā nepastāv šāda situācija. Pirmkārt, jānorāda, ka atlīdzību par prasītāju norādītajiem zaudējumiem pat daļēji nav iespējams iegūt, ceļot prasību par atsevišķa valsts iestāžu pieņemta akta vai vairāku aktu atcelšanu. Otrkārt, prasītāju celtā prasība par zaudējumu atlīdzību ir pamatota ar Padomes un Komisijas it kā prettiesiskajām darbībām. Ņemot vērā, ka Kopienu tiesu kompetencē atbilstoši EKL 288. pantam ir izskatīt lietas par tādu zaudējumu atlīdzināšanu, par kuriem ir vainojama Kopiena, valsts iekšējie tiesību aizsardzības līdzekļi nevar *ipso facto* šajā lietā prasītājiem nodrošināt viņu tiesību efektīvu aizsardzību, t.i., visu zaudējumu atlīdzību, par ko viņi ir cēluši prasību (šajā sakarā skat. Tiesas 1992. gada 13. marta spriedumu lietā C-282/90 *Vreugdenhil*/Komisija, *Recueil*, I-1937. lpp., 14. punkts, un 1992. gada 8. aprīļa spriedumu lietā C-55/90 *Cato*/Komisija, *Recueil*, I-2533. lpp., 17. punkts, kā arī Pirmās instances tiesas 1995. gada 18. septembra spriedumu lietā T-167/94 *Nölle*/Padome un Komisija, *Recueil*, II-2589. lpp., 41. un 42. punkts; iepriekš minēto spriedumu apvienotajās lietās *Exporteurs in Levende Varkens* u.c./Komisija, 72. punkts, un 2002. gada 11. janvāra spriedumu lietā T-210/00 *Biret* un *Cie*/Padome, *Recueil*, II-47. lpp., 37. un 38. punkts).

42 Vēl jāpiebilst, ka Tiesa ir nospriedusi, ka gadījumā, ja par vieniem un tiem pašiem zaudējumiem ir celtas divas prasības par atlīdzību — viena pret valsti, kas celta valsts tiesā, un otra pret Kopienu, kas celta Kopienu tiesā, — pirms noteikt zaudējumu apmēru, par ko Kopiena ir saucama pie atbildības, var izrādīties nepieciešams nogaidīt, līdz valsts tiesa pasludina spriedumu par iespējamo dalībvalsts atbildību; tādējādi tiktu novērsta iespēja prasītājam saņemt nepietiekamu vai pārmērīgu kompensāciju, pateicoties atšķirībām divu dažādo tiesu vērtējumā (šajā sakarā skat. Tiesas 1967. gada 14. jūlija spriedumu apvienotajās lietās 5/66, 7/66 un no 13/66 līdz

24/66 *Kampffmeyer* u.c./EEK Komisija, *Recueil*, 317. un 344. lpp., un 1967. gada 30. novembra spriedumu lietā 30/66 *Becher*/Komisija, *Recueil*, 369., 389. un 390. lpp.). Svarīgi piebilst, ka jebkurā gadījumā šis jautājums neattiecas uz Kopienu tiesā celtās prasības pieņemamību, bet gan, attiecīgā gadījumā, uz Kopienu tiesas piespriežamās atlīdzības apmēra galīgo noteikšanu.

43 Visbeidzot, attiecībā uz Padomes un Komisijas argumentiem, ka radītos zaudējumus ir izraisījušas valsts iestāžu darbības, ko tās veikušas savas kompetences ietvaros, un Kopienu iestāžu nepietiekamā kontrole pār to, kā dalībvalstis ir piemērojušas Kopienu tiesību normas, pietiek norādīt, ka minēto argumentu dēļ nav iespējams nonākt pie secinājuma, ka prasība ir nepieņemama. Nepieciešamības gadījumā minētos argumentus ir jāanalizē vai nu saistībā ar prettiesisko rīcību, kurā esot vainojamas atbildētājas, vai arī saistībā ar zaudējumiem, uz ko ir norādījuši prasītāji.

44 Līdz ar to ir jānoraida arī otrais pamats par nepieņemamību.

III — *Par trešo pamatu par nepieņemamību, kas attiecas uz prasības noilgumu*

A — *Lietas dalībnieku argumenti*

45 Atbildētājas atgādina, ka saskaņā ar Tiesas Statūtu 46. pantu noilgums lietām pret Kopienu sakarā ar ārpuslīgumisko atbildību ir pieci gadi pēc notikuma, kas ļāvis lietu ierosināt. Šajā lietā minētais termiņš ir jāsāk skaitīt dienā, kad ir parādījušies pirmie

slimības simptomi, t.i., brīdī, kad radies cietušo personiskais kaitējums un viņu tuvinieku netieši ciestais kaitējums.

46 Atbildētājas norāda, ka *H. E. R.* ir miris 1996. gada 4. janvārī, un viņa saslimšanas klīniskās pazīmes ir parādījušās jau 1994. gada augustā. Atbildētājas atgādina, ka tas, ka jaunā KJS, visticamāk, saistīta ar GSE, jau darīts zināms, 1996. gada 20. martā publicējot SEKK paziņojumu, un tas plaši izziņots presē. Atbildētājas secina, ka attiecībā uz *H. E. R.* ģimeni jau labu laiku kā iestājies prasības noilgums. Atbildētājas turklāt pauž šaubas par to, vai tas pats nebūtu sakāms arī par *L. D.*, *A. E.* un *F. R.* ģimeņu celtajām prasībām, ņemot vērā, ka prasības pieteikuma teksts neļauj noteikt precīzo dienu, kad ir parādījušās pirmās pazīmes slimībai, no kuras miruši viņu tuvinieki. Pienākums pierādīt, ka pirmie simptomi parādījušies ne vairāk kā piecus gadus pirms prasības pieteikuma iesniegšanas, gulstoties uz prasītājiem.

47 Prasītāji apgalvo, ka noilguma termiņš prasībai par zaudējumu atlīdzību nevar sākties dienā, kad ir parādījušies pirmie slimības simptomi. Viņi uzstāj, ka to, vai diagnozē ir norādāma jaunā KJS, droši iespējams pārbaudīt tikai pēc nāves veiktās analīzēs, un slimības pirmās pazīmes nav pietiekams pamats pieņēmumam, ka ir diagnosticējama tieši šī slimība.

48 Prasītāji norāda, ka *H. E. R.* nāve ir iestājusies un sekcija, kurā apstiprināta diagnoze par jauno KJS, tika veikta, pirms minēto slimību oficiāli bija aprakstījuši zinātnes eksperti, līdz ar to arī pirms tam bijis iespējams samērā skaidri konstatēt GSE un jaunās KJS ierosinātāju. Pirms Direktoru zinātniskā komiteja (turpmāk tekstā — "DZK") pieņēma 1999. gada 10. decembra atzinumu, *H. E. R.* ģimenei nebija nepieciešamo pierādījumu, lai noskaidrotu to faktu, kura dēļ viņiem radies kaitējums. Minētajā atzinumā ir apliecināts, ka pastāv zinātniska vienprātība par to, ka GSE un jaunajai KJS ir viens un tas pats ierosinātājs, bet pirms atzinuma pieņemšanas saistība starp minētajām slimībām tika uzskatīta tikai par "ticamu

hipotēzi". Turklāt tiesas ekspertīzes ziņojums, kurā ir apstiprināta diagnoze, *H. E. R.* ģimenei tika paziņots tikai 2003. gada 13. novembrī. Attiecībā uz pārējiem cietušajiem ir jānorāda, ka attiecībā uz viņiem izstrādātajos medicīniskās ekspertīzes ziņojumos ir apliecināts, ka diagnoze par jauno KJS nav noteikta agrāk kā piecu gadu laikā pirms prasības pieteikuma iesniegšanas.

B — *Pirmās instances tiesas vērtējums*

49 Saskaņā ar Tiesas Statūtu 46. pantu lietas pret Kopienu sakarā ar ārpuslīgumisko atbildību nevar ierosināt, ja pagājuši pieci gadi pēc notikuma, kas ļāvis lietu ierosināt. Noilguma termiņš tomēr nevar sākties, pirms nav izpildīti visi nosacījumi, kam ir pakļauts atlīdzināšanas pienākums, un gadījumos, kad atbildība izriet no normatīviem aktiem, — pirms iestājušās tās minēto aktu sekas, kas rada kaitējumu (Tiesas 1982. gada 27. janvāra spriedums apvienotajās lietās 256/80, 257/80, 265/80, 267/80 un 5/81 *Birra Wührer* u.c./Padome un Komisija, *Recueil*, 85. lpp., 10. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *Biret* un *Cie*/Padome, 41. punkts). Visbeidzot, gadījumā, kad cietušais kaitējumu izraisījušo faktu ir varējis uzzināt tikai novēloti, noilguma termiņš attiecībā uz viņu sākas tikai tad, kad viņš šo faktu ir uzzinājis (šajā sakarā skat. Tiesas 1985. gada 7. novembra spriedumu lietā 145/83 *Adams*/Komisija, *Recueil*, 3539. lpp., 50. punkts).

50 Pretēji atbildētāju apgalvotajam šajā lietā nav pamata par prasītāju prasības celšanas noilguma termiņa sākumu uzskatīt viņu tuvinieku saslimšanas pirmo klīnisko simptomu parādīšanās brīdi. Pirmkārt, lietā vērtējamais kaitējums ir saistīts gan ar inficēšanos ar jauno KJS, gan ar to personu nāvi, kuras ar šo slimību ir saslimušas. Pirms cietušo nāves nevarēja uzskatīt, ka norādītais kaitējums būtu bijis izpaudies pilnībā. Otrkārt, nav apstrīdēts, ka laikā, kad pastāvēja šīs lietas faktiskie apstākļi,

diagnozi par jauno KJS bija ārkārtīgi grūti noteikt un nereti to pilnībā apstiprināt bija iespējams tikai pēc pacienta nāves. Līdz ar to Pirmās instances tiesa uzskata, ka šajā lietā noilguma termiņš nevar sākties pirms katra attiecīgā cietušā nāves vai, ja tā iestājusies vēlāk, pirms galīgas diagnozes par jauno KJS.

51 *L. D.*, *A. E.* un *F. R.* ģimeņu piederīgo nāve no jaunās KJS neiestājās vairāk nekā piecus gadus pirms prasības pieteikuma iesniegšanas. *L. D.* ir miris 2000. gada 4. februārī, *A. E.* — 2001. gada 25. aprīlī un *F. R.* — 2002. gada 10. februārī. Turklāt ir jākonstatē, ka no tiesu medicīniskās ekspertīzes ziņojumiem, kas pēc *Tribunal de grande instance de Paris* un *Tribunal administratif de Paris* lūguma par katru no minētajiem cietušajiem sniegti, attiecīgi, 2002. gada 1. oktobrī, 2002. gada 13. aprīlī, 2002. gada 20. maijā, 2003. gada 6. jūnijā un 2004. gada 29. janvārī, izriet, ka nevienā no minētajiem gadījumiem diagnoze vai iepriekšēja diagnoze par saslimšanu ar jauno KJS nav noteikta agrāk kā piecus gadus pirms prasības pieteikuma iesniegšanas.

52 Jānorāda savukārt, ka *H. E. R.* ir miris 1996. gada 4. janvārī, t.i., vairāk nekā septiņus gadus pirms prasības pieteikuma iesniegšanas šajā lietā. Prasītāji tomēr apstrīd noilguma iestāšanos attiecībā uz *H. E. R.* ģimenes celto prasību; pamatojumam viņi norāda, pirmkārt, ka tiesu medicīniskās ekspertīzes ziņojums, kurā galīgi noteikta diagnoze, viņiem tika darīts zināms tikai 2003. gada 13. novembrī un, otrkārt, zinātniskā vienprātība par GSE un jaunās KJS ierosinātāju identiskumu nav pastāvējusi pirms DZK 1999. gada 10. decembra atzinuma pieņemšanas. Šiem argumentiem tomēr nevar piekrist.

53 Pirmkārt, lai gan taisnība, ka tiesu medicīniskās ekspertīzes 2003. gada 2. jūlija ziņojums, ko pēc *Tribunal de grande instance de Paris* pirmā izmeklēšanas tiesneša lūguma izstrādāja divi tiesu medicīnas eksperti, *H. E. R.* vecākiem tika darīts zināms tikai 2003. gada 13. novembrī, ir jāatceras, ka minētais ziņojums tika izstrādāts, pamatojoties uz *H. E. R.* ārstēšanas lietas materiāliem. Tajos ir redzams, ka 1995. gada 23. novembrī smadzeņu biopsijā pacientam tika noteikta iepriekšēja

diagnoze par sūkļveida encefalopātiju. Minēto iepriekšējo diagnozi 1995. gada novembrī nostiprināja papildu analīzēs. *H. E. R.* smadzeņu sekcijā apliecināts, ka viņš bija saslimis ar "Kreicfelda-Jakoba sūkļveida encefalopātiju". Visbeidzot, ārstēšanas lietas materiālos ir redzams, ka *H. E. R.* ģimene par šādu diagnozi tika informēta 1996. gadā; prasītāji to atzinuši tiesas sēdē.

54 Otrkārt, svarīgi norādīt arī to, ka vispāratzīts ir tas, ka tieši SEKK 1996. gada marta paziņojumā ar zinātnisku pamatojumu noteikts, ka starp GSE un jauno KJS pastāv iespējama saistība. Vēl jo vairāk, pateicoties paziņojuma plašajai izplatīšanai presē, tas iezīmēja sākumu laikam, kad plašāka sabiedrība sāka labāk apzināties ar GSE saistītos draudus un starp šo patoloģiju un jauno KJS pastāvošo saistību. SEKK paziņojumā ietvertā informācija jūtami ietekmēja patērētāju zināšanas par to, kādus draudus cilvēku veselībai rada šī slimība (Tiesas 1998. gada 5. maija spriedums lietā C-180/96 Apvienotā Karaliste/Komisija, *Recueil*, I-2265. lpp., 52. un 53. punkts, un Pirmās instances tiesas 1998. gada 30. septembra spriedums lietā T-149/96 *Coldiretti* u.c./Padome un Komisija, *Recueil*, II-3841. lpp., 109. punkts). DZK 1999. gada 10. decembra atzinums par cilvēku pakļautību GSE draudiem pārtikas uzņemšanas ceļā šajā jomā veikto zinātnisko pētījumu kontekstā nešķiet tik nozīmīgs, jo tajā drīzāk tikai sniegts izklāsts par to papildu pētījumu norisi, kas veikti, lai novērtētu un precizētu GSE radītos draudus cilvēku veselībai. Katrā ziņā minētais DZK 1999. gada 10. decembra atzinums noteikti netika atspoguļots presē tādā apjomā un neietekmēja sabiedrisko viedokli tādā mērā kā SEKK 1996. gada paziņojums. Līdz ar to ir jānoraida prasītāju nostāja, ka *H. E. R.* ģimenei tikai no DZK 1999. gada 10. decembra atzinuma pieņemšanas brīža bija iespēja uzzināt par *H. E. R.* nāves visticamāko cēloni.

55 Ņemot vērā visus izklāstītos apsvērumus, ir jāsecina, ka attiecībā uz atlīdzību par kaitējumu, kas radies no *H. E. R.* inficēšanās un nāves, šis prasības pieteikums tika iesniegts pēc prasības celšanas noilguma termiņa beigām.

56 Līdz ar to *É. R.*, *O. O.*, *J. R.*, *A. R.* un *B. P. R.* celtā prasība ir uzskatāma par noilgušu. Pārējā daļā šis trešais pamats par nepieņemamību ir jānoraida.

Par lietas būtību

57 Pamatā, prasītāji apsūdz Komisiju un Padomi par to, ka, nenodrošinot augstu patērētāju veselības aizsardzības līmeni, tās esot pārkāpušas ļoti svarīgu indivīdus aizsargājošu tiesību normu. Pakārtoti, prasītāji apgalvo, ka, ņemot vērā attiecīgo zaudējumu ārpuskārtas un būtisko raksturu, Kopienu iestādēm ir jānodrošina to atlīdzināšana pat tādā gadījumā, ja nav konstatējama to vaina.

I — *Par Kopienas ārpuslīgumisko atbildību par iestāžu, kas ir atbildētājas, prettiesisku rīcību*

A — *Lietas dalībnieku argumenti*

58 Prasītāji apgalvo, ka, vērtējot un risinot ar GSE saistītos draudus, Padome un Komisija esot pastāvīgi un ar nodomu augstāk nekā patērētāju veselības aizsardzības apsvērumus vērtējušas liellopu gaļas tirgū darbojošos uzņēmumu intereses. Iestādes, kas ir atbildētājas, esot pieļāvušas vainojamu bezdarbību savu dzīvnieku un cilvēku veselības aizsardzības jomā pastāvošo pienākumu un saistību izpildē un noteikušas nepietiekamas, kļūdainas, nepiemērotas vai novēlotas normas un pasākumus, lai novērstu no GSE un jaunās KJS izrietošos draudus. Padome un Komisija tādēļ ir jāsauc pie atbildības par prasītāju ģimenes locekļu inficēšanos ar jauno KJS, bet šāda atbildība tomēr nav ekskluzīva.

59 Atbildētājas atgādina, ka Kopienas ārpuslīgumiskās atbildības jomā tiesības uz atlīdzību ir atzīstamas par pamatotām, tiklīdz ir izpildīti trīs nosacījumi, t.i., pārkāptās tiesību normas mērķim ir jābūt indivīdu aizsardzībai, pārkāpumam ir

jābūt pietiekami būtiskam, jāpastāv reāliem zaudējumiem un, visbeidzot, jāpastāv tiešai cēloņsakarībai starp pārkāpumu, kurš piedēvējams Kopienai, un cietušo personu zaudējumiem (Pirmās instances tiesas 2002. gada 14. novembra spriedums apvienotajās lietās T-94/00, T-110/00 un T-159/00 *Rica Foods* u.c./Komisija, *Recueil*, II-4677. lpp., 250. un 251. punkts, un iepriekš minētais spriedums apvienotajās lietās *Exporteurs in Levende Varkens* u.c./Komisija, 81. un 91. punkts). Atbildētājas apstrīd to, ka šajā lietā ir izpildīti visi minētie nosacījumi, un precizē, ka pierādīšanas pienākums ir prasītājiem.

1. Par prettiesisku rīcību, kurā ir vainojama Padome un Komisija

60 Prasītāji apgalvo, ka galvenokārt Padomei un Komisijai ir jāpieņem piemēroti lēmumi, lai pasargātu no draudiem, kas saistīti ar GSE izplatīšanos. Prasītāji norāda, ka saskaņā ar EK līguma 129. panta 1. punkta trešo daļu (jaunajā redakcijā ar grozījumiem — EKL 152. panta 1. punkta pirmā daļa) un atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai minētajām iestādēm veselības aizsardzības prasības ir jāņem vērā gan kopējās lauksaimniecības politikas īstenošanā (Tiesas 1994. gada 15. septembra spriedums lietā C-146/91 *KYDEP*/Padome un Komisija, *Recueil*, I-4199. lpp., 61. punkts), gan brīvas preču aprites principa piemērošanā (Pirmās instances tiesas priekšsēdētāja 1996. gada 13. jūlija rīkojums lietā T-76/96 R *The National Farmers' Union* u.c./Komisija, *Recueil*, II-815. lpp.).

61 Prasītāji atzīst, ka Kopienu iestādēm kopējā lauksaimniecības politikā pieder lielas izvērtēšanas pilnvaras attiecībā uz sasniedzamo mērķu noteikšanu un piemēroto līdzekļu izvēli, un līdz ar to arī attiecībā uz tāda draudu līmeņa noteikšanu, kas ir uzskatāms sabiedrībai par nepieņemamu. Kopienu tiesām tomēr ir jāpārbauda, vai iestādes šīs izvērtēšanas pilnvaras nav realizējušas acīmredzami kļūdaini vai arī nepareizi tās izmantojušas (Tiesas 1979. gada 25. janvāra spriedums lietā 98/78 *Racke*, *Recueil*, 69. lpp., 5. punkts, un 1990. gada 21. februāra spriedums apvienotajās lietās no 267/88 līdz 285/88 *Wuidart* u.c., *Recueil*, 435. lpp., 14. punkts).

62 Prasītāji atgādina, ka saskaņā ar EK līguma 130.R panta 2. punktu (jaunajā redakcijā ar grozījumiem — EKL 174. panta 2. punkts) piesardzības princips ir viens no principiem, uz kuriem ir balstīta Kopienas politika vides aizsardzības jomā. Minētais princips ir piemērojams arī tad, ja Kopienu iestādes kopējās lauksaimniecības politikas ietvaros veic pasākumus cilvēku veselības aizsardzībai (iepriekš minētais Tiesas spriedums lietā Apvienotā Karaliste/Komisija, 100. punkts, un Tiesas 1998. gada 5. maija spriedums lietā C-157/96 *National Farmers' Union* u.c./Komisija, *Recueil*, I-2211. lpp., 64. punkts). Ja pastāv zinātniskas neskaidrības par cilvēku veselības apdraudējuma esamību vai apjomu, Kopienu iestādes var veikt aizsardzības pasākumus, negaidot uz to, ka pilnībā tiek pierādīta šādu draudu faktiskā esamība un smagums (iepriekš minētais spriedums lietā Apvienotā Karaliste/Komisija, 99. punkts; iepriekš minētais spriedums lietā *National Farmers' Union* u.c./Komisija, 63. punkts, un Pirmās instances tiesas 1998. gada 16. jūlija spriedums lietā T-199/96 *Bergaderm* un *Goupil*/Komisija, II-2805. lpp., 66. punkts).

63 Atbildētājas norāda, ka sabiedrības veselības aizsardzības pasākumi būtībā ietilpst dalībvalstu kompetencē, un tieši to ziņā ir noteikt visus pasākumus, kas ir uzskatāmi par nepieciešamiem gan jomās, kurās nav notikusi tiesību aktu saskaņošana Kopienas līmenī, — pamatojoties uz EKL 30. pantu, — gan jomās, kurās šāda saskaņošana ir veikta, — pamatojoties uz dažādām Kopienu tiesību aktos ietvertām aizsardzības klauzulām. Atbildētājas šajā sakarā atsaucas uz Direktīvu 89/662 un Direktīvu 90/425. Dalībvalstu ziņā ir arī Kopienu tiesību aktu izpilde un uzraudzība pār to, kā šos tiesību aktus piemēro privātpersonas un uzņēmumi. Tātad prasību par zaudējumu atlīdzību pret Kopienu iestādēm var celt tikai tādu darbību vai bezdarbības dēļ, kas faktiski ietilpst vienīgi minēto iestāžu kompetencē.

64 Komisija turklāt norāda, ka pat pirms tam, kad, sākot no 90.-tiem gadiem, judikatūrā tika nostiprināts piesardzības princips, Komisija pēc tā vadījusies "govju trakumsērgas" krīzes risināšanā. Komisija atgādina, ka tas, ka starp jauno KJS un GSE, visticamāk, pastāv saistība, paziņots tikai 1996. gadā, un pirms tam zinātnieki uzskatījuši, ka cilvēku saslimšanas draudi ir minimāli. Komisijas darbība tomēr ir izpaudusies ne tikai kā pasākumi, kas paredzēti vienīgi dzīvnieku veselības

aizsardzībai, un jau no 1989. gada tā noteica pasākumus sabiedrības veselības aizsardzības jomā. Pat ja pašlaik minētie pasākumi būtu uzskatāmi par nepietiekamiem, Komisijas darbība vērtējama, ņemot vērā tālaika nepilnīgās zināšanas.

65 Saistībā ar konkrētajām prettiesiskajām darbībām, kurās tiek vainota Padome un Komisija, prasītāji apgalvo, ka, cīnoties pret draudiem, kas ir saistīti ar GSE, iestādes, kas ir atbildētājas, pirmkārt, ir pieļāvušas acīmredzamas kļūdas vērtējumā. Otrkārt, prasītāji Padomi un Komisiju vaino pilnvaru nepareizā izmantošanā. Treškārt, viņi apgalvo, ka ir pārkāpts tiesiskās paļāvības princips un labas pārvaldības princips.

a) Par iebildumu, kas ir pamatots ar acīmredzamām kļūdām vērtējumā, kuras ir pieļautas GSE krīzes risināšanā

66 Prasītāji apgalvo, ka iestādes, kas ir atbildētājas, veicot pasākumus ar GSE saistīto draudu novēršanai, ir pieļāvušas būtisku nokavējumu salīdzinājumā ar Apvienotās Karalistes iestāžu pieņemtajiem pasākumiem (Apvienotajā Karalistē gaļas un kaulu miltu izmantošana atgremotāju pārtikā tika aizliegta jau 1988. gada jūlijā).

67 Komisija apstrīd minēto apgalvojumu par nokavējumu pienācīgu pasākumu noteikšanā. Komisija norāda, ka Kopienu tiesību akta tiesiskums ir jāvērtē pēc tiem faktiskajiem un tiesību apstākļiem, kas pastāvēja minētā akta pieņemšanas dienā (Tiesas 1979. gada 7. februāra spriedums apvienotajās lietās 15/76 un 16/76 Francija/Komisija, *Recueil*, 321. lpp., 7. punkts); līdz ar to Kopienu tiesību akta tiesiskums nevar būt atkarīgs no laikā atpakaļejošiem apsvērumiem saistībā ar tā efektivitāti.

68 Pirmkārt, prasītāji kritizē nokavējumu, nosakot pirmos cīņai ar GSE paredzētos Kopienas pasākumus. Pirmais aizliegums no Apvienotās Karalistes eksportēt atsevišķus dzīvus liellopus tika noteikts tikai 1989. gada 28. jūlija Lēmumā 89/469. GSE gadījumu paziņošana tika padarīta obligāta tikai 1990. gada 6. marta Lēmumā 90/134. Visbeidzot, tikai 1990. gada 9. aprīļa Lēmumā 90/200 tika aizliegts no Apvienotās Karalistes eksportēt atsevišķus liellopu audus un orgānus.

69 Komisija iebilst, ka tā pirmos cīņai ar GSE paredzētos pasākumus noteikusi tikai dažus mēnešus pēc tam, kad Apvienotās Karalistes Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas lietu ministrija 1989. gada februārī publicējusi GSE darba grupas ziņojumu (*Southwood* ziņojums).

70 Otrkārt, prasītāji kritizē to, kā atbildētājas vērsušās pret tādiem objektīviem riska faktoriem kā no Apvienotās Karalistes importēto [gaļas un kaulu] miltu patēriņu un infekcijas nesēja reciklēšanas iespējamību, dzīvnieku barības ražošanā izmantojot pārstrādātus dzīvnieku izcelsmes atkritumus. Prasītāji atgādina, ka pasākumi, ko Apvienotās Karalistes iestādes noteica 1988. gadā, neliedza Apvienotās Karalistes ražotājiem šādus miltus likumīgi eksportēt uz citām dalībvalstīm. Kopiena tomēr no zīdītāju audiem iegūtu gaļas un kaulu miltu izmantošanu atgremotāju barībā esot aizliegusi tikai 1994. gada jūlijā, pieņemot Lēmumu 94/381. Šādu pasākumu novēlotās pieņemšanas rezultātā radusies epidēmija, kā liecina pirmie pieci Francijā 1991. gadā konstatētie GSE gadījumi. Turklāt prasītāji norāda, ka pat pēc tam, kad atgremotāju barībā tika aizliegts izmantot zīdītāju olbaltumvielas, Eiropas ganāmpulki joprojām bija pakļauti GSE izplatīšanās riskam, jo nav bijusi izslēgta infekcijas pārnešana dzīvnieku barības ražošanas un izplatīšanas procesu ceļā.

71 Komisija norāda, ka 1989. un 1990. gadā veterināro lietu komitejas nav ieteikušas pieņemt Kopienu tiesību aktus, ar ko tiktu aizliegti gaļas un kaulu milti. Ņemot vērā dalībvalstu 1989. gadā pausto atteikumu noteikt pasākumus, kas pārsniegtu

zinātnisko komiteju atzinumu ietvarus, Komisijai bijis jāatsakās no šādu miltu aizlieguma noteikšanas, taču tā aicinājusi dalībvalstis ieviest vienpusējus aizliegumus.

72 Treškārt, prasītāji iestādēm, kas ir atbildētājas, pārmet kavēšanos, nosakot embargo visiem liellopiem un liellopu izcelsmes produktiem no Apvienotās Karalistes. Šāds embargo tika noteikts tikai 1996. gada 27. marta Lēmumā 96/239.

73 Komisija iebilst, ka no 1989. līdz 1996. gadam nevienā zinātniskās komitejas atzinumā nebija ieteikts noteikt šādu embargo. Kad SEKK 1996. gada 20. marta paziņojumā tika norādīts uz iespējamo saikni starp GSE un jauno KJS, Komisija nekavējoties nolēma veikt jaunu riska novērtējumu. Tādējādi 1996. gada 22. martā Komisija sasauca Veterinārzinātnisko lietu komiteju (VLK) un 1996. gada 25. martā — Veterināro lietu pastāvīgo komiteju (VLPK). Sekojot VLPK 1996. gada 27. marta ieteikumam, Komisija pieņēma Lēmumu 96/239.

74 Ceturtkārt, prasītāji kritizē kavēšanos, nosakot aizliegumu izmantot ĪRM. Tā kā vairākas dalībvalstis pret to iebildušas gan VLPK, gan Padomē, vairākkārt tika atlikta Lēmuma 97/534 stāšanās spēkā, kas sākotnēji bija paredzēta 1998. gada 1. janvārī, un ĪRM aizliegums stājās spēkā tikai 2000. gada 1. oktobrī, kad tika pieņemts Lēmums 2000/418. Šāds aizliegums ir jāuzskata par galveno pasākumu cilvēku veselības aizsardzībai, jo ĪRM patēriņš tieši izraisa inficēšanos ar jauno KJS.

75 Komisija uzstāj, ka pretēji prasītāja apgalvojumiem Lēmums 2000/418 nebija pirmais Kopienas pasākums, lai aizliegtu ĪRM. Jau Lēmumā 90/200 bija ietverts aizliegums

no Apvienotās Karalistes eksportēt tādus materiālus kā smadzenes, muguras smadzenes, aizkrūts dziedzeri, mandeles, liesu un zarnas. Komisija apgalvo, ka laika posmā no 1989. līdz 1996. gadam tā noteikusi visus pasākumus, kas attiecībā uz ĪRM (agrāk sauktu par "liellopu konkrētu atlikumu" jeb "LKA") izņemšanu iecerēti zinātnisko komiteju atzinumos.

76 Piektkārt, prasītāji apgalvo, ka, lai gan iestādes, kas ir atbildētājas, drīz vien pārliecinājušās par GSE izplatību arī citās valstīs, ne tikai Apvienotajā Karalistē, un apzinājušās dalībvalstu paredzamā epidemioloģiskā stāvokļa vērtējumā sagaidāmās grūtības, DZK tikai 1998. gada 23. janvāra atzinumā, kas grozīts 1998. gada 20. februārī, ieteikusi sākt GSE radīto draudu ģeogrāfisko vērtējumu.

77 Komisija apstrīd viedokli, ka šāds dalībvalstu paredzamā epidemioloģiskā stāvokļa vērtējums bija nepieciešams jau no 1990. gada. Katrā ziņā Lēmumā 90/134 ir paredzēts, ka visām dalībvalstīm obligāti ir jāpaziņo par jebkādu GSE perēkli; tam esot bijis jāļauj pārraudzīt epidēmijas izplatību dažādās valstīs.

b) Par iebildumu attiecībā uz pilnvaru nepareizu izmantošanu

78 Prasītāji apgalvo, ka Komisija vairākkārt dalībvalstīm draudējusi, ka vērsīsies tiesā, lai tādējādi dalībvalstis atturētu no vienpusēju pasākumu noteikšanas aizsardzībai pret draudiem, kas saistīti ar GSE, lai gan atbilstoši EK līguma 36. pantam (jaunajā redakcijā — EKL 30. pants) tām ir tiesības veikt šādus pasākumus. Prasītāji atsaucas uz Komisijas iebildumiem pret to, ka Francija 1990. gadā uz laiku pārtrauks dzīvu liellopu un liellopu izcelsmes produktu importu no Apvienotās Karalistes, kā arī pret to, ka Francija 1992. gadā ieviesīs pagaidu aizliegumu tirgot bērnu pārtikai

paredzētas pārtikas piedevas un produktus, kas satur liellopu un sīklopu izcelsmes audus, izņemot muskuļaudus. Šādi rīkojumi ir izskaidrojami ar vēlmi neizpaust draudus par GSE parādīšanos Francijā un slēpt Kopienas pasākumu nepietiekamību šajā jomā, līdz ar to ir uzskatāmi par pilnvaru nepareizu izmantošanu.

79 Atbildētājas atgādina, ka par pilnvaru nepareizu izmantošanu ir uzskatāms tas, ka Kopienu iestāde pasākumu ir pieņēmusi tikai tāpēc vai vismaz tāpēc, lai sasniegtu nevis tajā norādītos, bet citus rezultātus, vai apietu procedūru, kas Līgumā īpaši ir paredzēta piemērošanai attiecīgajiem apstākļiem (Tiesas 1996. gada 12. novembra spriedums lietā C-84/94 Apvienotā Karaliste/Padome, *Recueil*, I-5755. lpp., 69. punkts). Tā kā Līgumā piešķirto pilnvaru ietvaros Kopienai ir tiesības tiekties uz tādu mērķu sasniegšanu kā iekšējā tirgus darbība, lauksaimniecības tirgu stabilitāte un taisnīgu ienākumu garantija lauksaimniekiem, šajā lietā pēc prasītāju iebildumiem nav konstatējama pilnvaru nepareiza izmantošana.

c) Par iebildumu attiecībā uz tiesiskās paļāvības principa un labas pārvaldības principa pārkāpumu

80 Prasītāji apgalvo, ka atbildētājas ir pārkāpušas Eiropas patērētāju tiesisko paļāvību, jo, tiecoties novērst GSE seku izplatīšanās izraisītu kritumu liellopu gaļas tirgū, atbildētājas devušas priekšroku neskaidrai un nepārredzamai politikai un nav veikušas "iepazīstināšanu ar draudiem". Prasītāji turklāt norāda uz to, ka Kopienas zinātniskie atzinumi nav neatkarīgi un pārredzami. Prasītāji šajā sakarā norāda, ka Eiropas Parlamenta izmeklēšanas komisijas 1997. gada 7. februāra ziņojumā asi ir kritizēts Apvienotās Karalistes pārstāvju skaitliskais pārsvars VLK sastāvā. Visbeidzot, prasītāji Komisijai pārmet, ka tā līdz pat 1994. gadam nav veikusi nevienu pārbaudi saistībā ar GSE.

81 Atbildētājas atgādina, ka, nepastāvot precīziem pārvaldes iestāžu solījumiem, nevar atsaukties uz tiesiskās paļāvības aizsardzības principa pārkāpumu (Pirmās instances tiesas 1996. gada 11. decembra spriedums lietā T-521/93 *Atlanta* u.c./EK, *Recueil*, II-1707. lpp., 57. punkts). Šajā lietā nav norādīts, ka nav izpildīti šādi solījumi. Attiecībā uz apgalvojumu par to, ka laikā no 1990. līdz 1994. gadam nav veiktas Kopienas pārbaudes saistībā ar GSE, Komisija precizē, ka tās pienākumos ietilpst vienīgi uzraudzīt dalībvalstu pārbaužu īstenošanu.

2. Par zaudējumu esamību

82 Prasītāji, pirmkārt, norāda uz to, ka ir nodarīti ar "inficēšanos saistīti zaudējumi", t.i., personisks nemantisks kaitējums, kas aptver visas psiholoģiskās, fiziskās un psihiskās nepatikšanas un ciešanas, ko cietusi katra no saslimušajām personām un kas šajā lietā ir bijušas ārkārtējas. Gadījumos, kad notikusi jatrogēnā (t.i., medicīniskas iejaukšanās izraisīta) inficēšanās ar KJS pēc augšanas hormonu injekcijām, Francijas tiesas šāda inficēšanās kaitējuma mantisko izteiksmi noteikušas EUR 340 000 apmērā. Prasītāji, otrkārt, norāda uz morālo kaitējumu, apgalvojot, ka viņu saslimušo tuvinieku ciešanas, diagnozes neskaidrība un iespējamība pašiem prasītājiem inficēties viņus ārkārtīgi ir ietekmējusi. Treškārt, viņi lūdz atlīdzināt materiālos zaudējumus — gan viņu tuvinieku slimības dēļ radušos zaudējumus, gan neiegūto peļņu. Visbeidzot, viņi lūdz izmaksāt kompensācijas procentus pēc 10 % likmes, kas aprēķināmi, sākot no cietušo nāves dienas, un nokavējuma procentus par laiku, sākot no paredzamā starpsprieduma taisīšanas dienas.

83 Īpaši attiecībā uz *L. D.* inficēšanos un nāvi ir iesniegti prasījumi par šādu atlīdzību: summa EUR 457 347,05 apmērā kā atlīdzība par inficēšanās rezultātā ciestajiem zaudējumiem cietušā tiesību pārņēmējiem, summa EUR 45 734,71 apmērā cietušā mātei par viņa inficēšanās radīto morālo kaitējumu, un summa EUR 30 489,80 apmērā katram no cietušā diviem brāļiem un māsai par viņiem nodarīto morālo kaitējumu.

84 Attiecībā uz *A. E.* gadījumu ir iesniegti šādi prasījumi par atlīdzību: summa EUR 457 347,05 apmērā kā atlīdzība par inficēšanās rezultātā radītajiem zaudējumiem cietušā tiesību pārņēmējiem, summa EUR 76 224,51 apmērā katram no cietušā vecākiem par viņa inficēšanās radīto morālo kaitējumu, un summa EUR 76 224,51 apmērā cietušā vecākiem kā viņu nepilngadīgās meitas likumiskajiem pārstāvjiem par morālo kaitējumu, ko viņai radījusi vecākā brāļa nāve.

85 Attiecībā uz *F. R.* gadījumu ir iesniegti šādi prasījumi par atlīdzību: summa EUR 457 347 apmērā kā atlīdzība par inficēšanās rezultātā radītajiem zaudējumiem cietušā tiesību pārņēmējiem, summa EUR 76 224,51 apmērā cietušā atraitnei par viņa inficēšanās radīto morālo kaitējumu, summa EUR 76 224,51 apmērā cietušā atraitnei kā viņas un cietušā nepilngadīgās meitas likumiskajai pārstāvei par morālo kaitējumu, ko nepilngadīgajai meitai radījusi cietušā nāve, un tāda pati summa par viņai nodarītajiem materiālajiem zaudējumiem, kā arī summa EUR 45 735 apmērā katram no cietušā vecākiem par inficēšanās radīto morālo kaitējumu, un summa EUR 30 489 apmērā katrai no cietušā trīs māsām par morālo kaitējumu.

86 Attiecībā uz *S. C. S.* gadījumu ir iesniegti šādi prasījumi par atlīdzību: summa EUR 457 347 apmērā kā atlīdzība par inficēšanās rezultātā radītajiem zaudējumiem cietušās atraitnim kā cietušās tiesību pārņēmējam un kā viņu nepilngadīgo bērnu likumiskajam pārstāvim, summa EUR 76 224,51 apmērā cietušās atraitnim par morālo kaitējumu, ko viņam radījusi viņa mirušās sievas inficēšanās, un atraitnim kā viņu trīs nepilngadīgo bērnu likumiskajam pārstāvim summa EUR 76 224,51 apmērā katram no bērniem par viņiem nodarīto morālo kaitējumu, kā arī tāda pati summa katram no viņiem par materiālajiem zaudējumiem.

87 Atbildētājas norāda, ka prasības pieteikumā gandrīz nemaz nav sniegti paskaidrojumi par to, kādā veidā ir aprēķināta zaudējumu atlīdzības summa. Atbildētājas turklāt piebilst, ka, novērtējot slimības dēļ radušos materiālo zaudējumu apmēru, ir jāņem vērā ar slimnieku ārstēšanu un kopšanu saistītās izmaksas, slimības laikā

negūtā peļņa, mantiskais kaitējums, kas tieši saistīts ar nāvi, un materiālie zaudējumi, kas apgādnieka zaudējuma (*lucrum cessans*) dēļ radušies no cietušā ekonomiski atkarīgajām personām. Prasības pieteikumā šādas ziņas nav sniegtas. Atbildētājas turklāt apgalvo, ka saslimušo personu tuviniekiem nodarītais morālais kaitējums nav atlīdzināms (Tiesas 1986. gada 8. oktobra spriedums apvienotajās lietās 169/83 un 136/84 *Leussink* u.c./Komisija, *Recueil*, 2801. lpp., 22. punkts), un apstrīd to, ka cietušā morālais kaitējums var pāriet uz viņa tiesību pārņēmēju. Visbeidzot, iestādes, kas ir atbildētājas, apstrīd prasītāju pieprasītās 10 % likmes piemērošanu procentu maksājuma aprēķināšanai.

88 Komisija turklāt uzstāj, ka šajā lietā galvenā atbildība par norādītajiem zaudējumiem ir dalībvalstīm, un norāda, ka līdz ar to iespējami izmaksājamās atlīdzības apmērs ir attiecīgi jāsamazina.

3. Par cēloņsakarības esamību

89 Prasītāji uzskata, ka saistība starp GSE un jauno KJS mūsdienās ir pierādīta gan ar medicīniskiem vai zinātniskiem argumentiem, gan ar epidemioloģiskiem datiem. Viņi turklāt norāda, ka šajā lietā medicīnas ekspertu ziņojumos katram mirušajam cietušajam droši ir noteikta diagnoze par saslimšanu ar jauno KJS.

90 Prasītāji uzsver, ka GSE Apvienotajā Karalistē pirmo reizi tika aprakstīta 1986. gada novembrī, un precizē, ka minētās valsts iestādes jauno KJS identificējušas 1996. gada 20. martā; Apvienotajā Karalistē pavisam konstatēti 163 000 GSE gadījumi un vairāk nekā 150 jaunās KJS gadījumi. Francijā GSE parādījās 1991. gadā, kad tika paziņots

par pieciem dzīvnieku saslimšanas gadījumiem; minētie dzīvnieki nebija importēti no Apvienotās Karalistes, bet viņu inficēšanās bija saistīta ar Apvienotās Karalistes eksportētu gaļas un kaulu miltu patēriņu. Francijā GSE izplatījusies plašāk nekā citās Eiropas kontinentālajās valstīs: līdz 2002. gada 29. augustam konstatēti 679 GSE gadījumi, un līdz 2002. gadam ir reģistrēti seši gadījumi, kad droši zināms vai ticams, ka ir notikusi inficēšanās ar jauno KJS.

91 Prasītāji norāda, ka, nosakot laika posmu, kurā patērētāji bija pakļauti GSE draudiem, ir jāņem vērā aprakstītā liellopu saslimšanas izplatība dažādās Eiropas valstīs, liellopu un to izcelsmes produktu plūsma no Apvienotās Karalistes, kā arī patērētāju veselības aizsardzību reglamentējošo tiesību aktu attīstība attiecīgajā laika posmā. Viņi atgādina, ka pirmie pasākumi GSE novēršanai Apvienotajā Karalistē tika noteikti 1989. gadā. Minēto pasākumu rezultātā tika novērots liels gaļas un kaulu miltu importa pieaugums no Apvienotās Karalistes uz Franciju. Līdz ar to GSE saslimšanas gadījumu skaits Apvienotajā Karalistē samazinājās, bet no 1991. gada slimība uzsāka izplatību Eiropas kontinentālajā daļā, īpaši Francijā. 1996. gadā tika noteikts Kopienas embargo liellopiem un liellopu izcelsmes produktiem no Apvienotās Karalistes, un Francijā no barības ķēdes tika izņemti īpašus riskus radošie liellopu atlikumi (Kopienas līmenī tas tika īstenots tikai 2000. gadā). Tikmēr laikā no 1988. līdz 1996. gadam Francija jau bija importējusi 48 000 tonnas atlikumu no Apvienotās Karalistes, salīdzinājumā ar 3180 tonnām, kas tika importētas laikā no 1978. līdz 1987. gadam. Prasītāji apgalvo, ka šādi fakti apliecina, ka Francijas patērētāji GSE draudiem bijuši pakļauti galvenokārt laika posmā no 1988. gada jūlija līdz 1996. gadam, kad, ņemot vērā aizsardzības pasākumu noteikšanu un tā rezultātā samazinājušos saslimšanas risku Apvienotajā Karalistē, saslimšanas risks valsts un Kopienu iestāžu kūtruma dēļ paaugstinājies citās Kopienas valstīs.

92 Prasītāji precīzāk norāda, ka vairākos zinātniskajos atzinumos ir bijis atzīts, ka ĪRM izņemšana no barības ķēdes ir gan noderīga, gan piemērota cilvēku veselības aizsardzībai. Prasītāji turklāt apstrīd argumentu, ka zaudējumus radījusi to uzņēmumu darbība, kas prettiesiski veikuši tirdzniecību ar liellopu izcelsmes

produktiem, jo zinātniskajos atzinumos un medicīniskajās ekspertīzēs ir apliecināts, ka cietušie ir inficējušies, uzturā izmantojot inficētus audus, pirms tie 1996. gada aprīlī tika aizliegti Francijā, t.i., pirms tika noteikts vispārējs embargo no Apvienotās Karalistes ievestu liellopu un liellopu izcelsmes produktu tirdzniecībai.

93 Prasītāji visbeidzot precizē, ka Komisijas un Padomes atbildība par viņu tuvinieku inficēšanos, viņuprāt, nav ekskluzīva. Prasītāji norāda, ka Francijas iestādes nav noteikušas pasākumus, kas nepieciešami, lai novērstu Francijas patērētāju pakļaušanu GSE draudiem. Fakts, ka dalībvalsts ir pieļāvusi kļūdu, tomēr neizslēdz to, ka kaitējuma radīšanā ir piedalījusies arī Kopiena. Tādā gadījumā cietušais var valsts tiesās celt prasību par dalībvalsts atbildību un Kopienu tiesās — par Kopienas atbildību (iepriekš minētais spriedums apvienotajās lietās *Kampffmeyer* u.c./EEK Komisija).

94 Atbildētājas apgalvo, ka prasītāji nav iesnieguši pierādījumus par to, ka starp rīcību, kurā tiek vainotas atbildētājas, un nodarītajiem zaudējumiem pastāv cēloņsakarība.

95 Atbildētājas norāda, ka prasītāju iesniegtie medicīniskie ziņojumi neļauj galīgi noteikt, ka šajā lietā cietušo inficēšanās ar GSE ierosinātāju notikusi pārtikas ceļā. Prasītāji turklāt nav iesnieguši pierādījumus vai norādes par to produktu konkrēto raksturu, kas ir bijuši slimības ierosinātāja nesēji, ne arī par mirušo personu ēšanas paradumiem. It īpaši prasītāji nav norādījuši, vai inficēšanās ir notikusi no Francijas produktiem vai no produktiem, kas ir importēti no Apvienotās Karalistes. Ņemot vērā ārpus Apvienotās Karalistes, īpaši Francijā, uzskaitīto ārkārtīgi nelielo GSE skaitu (no 1988. līdz 1996. gadam Francijā konstatēti 25 gadījumi, salīdzinājumā ar Apvienotajā Karalistē uzskaitītajiem 167 875 gadījumiem), statistiskā ziņā ir maz

ticams, ka Francijas cietušie inficējušies, uzturā izmantojot Francijas izcelsmes gaļu no lopiem, kas inficēti ar GSE. Būtu loģiskāk pieņemt, ka cietušie, lai tas būtu Francijā vai citur, uzturā ir izmantojuši no Apvienotās Karalistes ievestu gaļu, kas iegūta no 80.-tajos gados inficētiem dzīvniekiem.

96 Atbildētājas šajā sakarā norāda, ka, ņemot vērā joprojām pastāvošās zinātniskās neskaidrības pētījumos par GSE, jauno KJS un saistību starp abām slimībām, šajā lietā nav konstatējama tieša cēloņsakarība. Atbilstoši DZK 1999. gada 10. decembra atzinumam minētās neskaidrības attiecas uz jaunās KJS inkubācijas jeb latentā perioda maksimālo ilgumu, kas var būt no viena līdz vairāk nekā 25 gadiem, infekcijas ierosinātāja precīzo raksturu un veidu, kādā infekcija sadalās dažādos inficētā dzīvnieka vai cilvēka audos.

97 Atbildētājas apgalvo, ka galvenokārt pēc jaunās KJS inkubācijas perioda ilguma nav iespējams noteikt dienu, kad mirušās personas varējušas inficēties (šajā sakarā skat. VLK GSE jautājumu apakšgrupas 1995. gada 7. novembra atzinumu). Šāda neiespējamība noteikt precīzo inficēšanās dienu liedz pārbaudīt, vai attiecīgajā laikā iestādes, kas ir atbildētājas, bijušas spējīgas noteikt pienācīgus aizsardzības pasākumus.

98 Komisija turklāt norāda, ka Revīzijas palātas Īpašajā ziņojumā Nr. 14/2001 ir konstatēts, ka atsevišķas dalībvalstis negribīgi veic Kopienu tiesību aktu transponēšanu valsts tiesībās, un tādējādi aizkavēja nodrošināt efektīvu sabiedrības un dzīvnieku veselības aizsardzību; tās arī nav īstenojušas optimālu Kopienu tiesību normu piemērošanas uzraudzību.

B — *Pirmās instances tiesas vērtējums*

99 No pastāvīgās judikatūras izriet, — lai iestātos Kopienas ārpuslīgumiskā atbildība par tās iestāžu prettiesisku rīcību EKL 288. panta otrās daļas nozīmē, ir jābūt izpildītiem šādiem kritērijiem: iestādēm pārmestās rīcības prettiesiskums, zaudējumu esamība un cēloņsakarības esamība starp norādīto rīcību un zaudējumiem (Tiesas 1982. gada 29. septembra spriedums lietā 26/81 *Oleifici Mediterranei*/EEK, *Recueil*, 3057. lpp., 16. punkts; Pirmās instances tiesas 1996. gada 11. jūlija spriedums lietā T-175/94 *International Procurement Services*/Komisija, *Recueil*, II-729. lpp., 44. punkts; 1996. gada 16. oktobra spriedums lietā T-336/94 *Efisol*/Komisija, *Recueil*, II-1343. lpp., 30. punkts, un 1997. gada 11. jūlija spriedums lietā T-267/94 *Oleifici Italiani*/Komisija, *Recueil*, II-1239. lpp., 20. punkts).

100 Attiecībā uz pirmo no minētajiem kritērijiem judikatūrā ir izteikta prasība, ka ir jāpierāda pietiekami būtisks tādas tiesību normas pārkāpums, ar ko privātpersonām ir piešķirtas kādas tiesības (Tiesas 2000. gada 4. jūlija spriedums lietā C-352/98 P *Bergaderm* un *Goupil*/Komisija, *Recueil*, I-5291. lpp., 42. punkts). Runājot par prasību, ka pārkāpumam ir jābūt pietiekami būtiskam, noteicošais kritērijs, kas pierāda, ka šī prasība ir izpildīta, ir tas, ka attiecīgā Kopienu iestāde acīmredzami un būtiski ir pārkāpusi savas rīcības brīvības robežas. Ja šai iestādei ir visnotaļ ierobežota rīcības brīvība vai tās nav vispār, tad vienkāršs Kopienu tiesību pārkāpums var būt pietiekams, lai uzskatītu, ka pastāv pietiekami būtisks pārkāpums (Tiesas 2002. gada 10. decembra spriedums lietā C-312/00 P Komisija/*Camar* un *Tico*, *Recueil*, I-11355. lpp., 54. punkts, un Pirmās instances tiesas 2001. gada 12. jūlija spriedums apvienotajās lietās T-198/95, T-171/96, T-230/97, T-174/98 un T-225/99 *Comafrica* un *Dole Fresh Fruit Europe*/Komisija, *Recueil*, II-1975. lpp., 134. punkts).

101 Ja viens no minētajiem kritērijiem nav izpildīts, prasība ir pilnībā jānoraida, nepārbaudot citus kritērijus (iepriekš minētais spriedums lietā *KYDEP*/Padome un

Komisija, 19. un 81. punkts, un Pirmās instances tiesas 2002. gada 20. februāra spriedums lietā T-170/00 *Förde-Reederei*/Padome un Komisija, *Recueil*, II-515. lpp., 37. punkts).

102 Šajā lietā vispirms ir jāizvērtē jautājums par to, vai starp iestāžu, kas ir atbildētājas, it kā prettiesisko rīcību un zaudējumiem, uz ko norāda prasītāji, pastāv cēloņsakarība.

103 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru cēloņsakarība EKL 288. panta otrās daļas nozīmē pastāv, ja ir tieša faktiska cēloņsakarība starp attiecīgās iestādes pieļauto kļūdu un norādītajiem zaudējumiem, un šīs sakarības esamība ir jāpierāda prasītājam (Tiesas 1987. gada 15. janvāra spriedums lietā 253/84 *GAEC de la Ségaude*/Padome un Komisija, *Recueil*, 123. lpp., 20. punkts; 1992. gada 30. janvāra spriedums apvienotajās lietās 363/88 un 364/88 *Finsider* u.c./Komisija, *Recueil*, 359. lpp., 25. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *Coldiretti* u.c./Komisija, 101. punkts).

104 Šajā lietā prettiesisko rīcību, kurā prasītāji vaino Padomi un Komisiju, galvenokārt veido kļūdainā bezdarbība attiecībā uz iestāžu, kas ir atbildētājas, pienākumiem dzīvnieku un cilvēku veselības jomā, kā arī nosakot nepietiekamas, kļūdainas, nepienācīgas vai novēlotas normas vai pasākumus, lai stātos pretim GSE un jaunās KJS radītajiem draudiem. Prasītāji apgalvo, ka viņiem radītos zaudējumus tieši ir izraisījusi viņu ģimenes locekļu inficēšanās ar jauno KJS un minētās slimības izraisītā attiecīgo personu nāve. Prasītāji uzskata, ka Padome un Komisija ir jāsauc pie atbildības par šādu inficēšanos, taču ne ekskluzīvā kārtā.

105 Tātad ir jāizvērtē, vai prasītāji ir iesnieguši pierādījumus vai norādes, ar ko varētu apliecināt, pirmkārt, to, ka viņu tuvinieki ir inficējušies ar jauno KJS un ka

inficēšanās ir notikusi, uzturā patērējot ar GSE inficētu liellopu gaļu, un, otrkārt, to, ka minētās inficēšanās pamatā ir tās darbības un bezdarbība, kurās prasītāji vaino atbildētājas.

106 Attiecībā uz pirmo jautājumu, t.i., prasītāju ģimenes locekļu nāves cēloni, vispirms ir jākonstatē, ka no prasītāju iesniegtajām divām medicīniskās ekspertīzes ziņojumu grupām — pirmkārt, 2002. gada 1. oktobra, 2002. gada 13. aprīļa, 2002. gada 20. maija un 2003. gada 6. jūnija ziņojumiem, kas izstrādāti pēc *Tribunal de grande instance de Paris* pieprasījuma, un, otrkārt, 2004. gada 29. janvāra ziņojumiem, kuri izstrādāti pēc *Tribunal administratif de Paris* pieprasījuma, — izriet tas, ka attiecībā uz visiem cietušajiem diagnoze par saslimšanu ar jauno KJS ir noteikta nepārprotami, skaidri izslēdzot citas diagnozes iespējamību. Minētajos ziņojumos turklāt ir secināts, ka visticamākais inficēšanās veids šajos jaunās KJS gadījumos ir perorāls, proti, patērējot inficētu pārtiku. Tādējādi iespēja, ka inficēšanās ar KJS ir bijusi jatrogēna, t.i., notikusi medicīniskas iejaukšanās ceļā, ir izslēgta. Precīzāk, minētajos ziņojumos ir apliecināts, ka infekcija uz cilvēku ir pārnesta no GSE.

107 Turklāt ir jāpiebilst, ka zinātnieki, šķiet, vispārīgi atzīst, ka inficēšanās ar jauno KJS notiek ar GSE izraisītāju. Pašas atbildētājas ir atzinušas, ka ir zinātniski pierādīts, ka pastāv jaunajai KJS un GSE kopīgas fiziskas, ķīmiskas un bioloģiskas pazīmes. Arī DZK 1999. gada 10. decembra atzinumā par cilvēku pakļautību GSE draudiem pārtikas uzņemšanas ceļā (skat. šī sprieduma 48. punktu) ir apstiprināts, ka zinātniskie pierādījumi liecina, ka ir ļoti ticams, ka GSE un jauno KJS izraisa viens un tas pats ierosinātājs, un no tā ir jāsecina, ka cietušās personas, visticamāk, ir inficējušās, pārtikā lietojot ar GSE inficētus materiālus. Visbeidzot, Lēmuma 2000/418 preambulā ir teikts, ka ir "apkopots arvien vairāk pierādījumu, ka GSE ierosinātājs ir tāds pats kā jaunās KJS ierosinātājs".

108 Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, Pirmās instances tiesa uzskata par pietiekami pierādītu, ka prasītāju tuvinieki ir miruši no jaunās KJS un ka šo slimību ir izraisījusi ar GSE inficētu liellopu gaļas lietošana uzturā.

109 Attiecībā uz otro jautājumu, t.i., jautājumu par to, vai var uzskatīt, ka prasītāju mirušo ģimenes locekļu inficēšanās pamatā ir darbības un bezdarbība, kurā tiek vainotas atbildētājas, prasītāji norāda, ka Padome un Komisija nav vajadzīgajā brīdī pieņēmušas nepieciešamus un piemērotus pasākumus, kas bija jāpieņem, lai novērstu draudus, ko sabiedrības veselībai radīja GSE krīze. Minētās iestādes tādējādi ir atbildīgas par to, ka nav apturējušas GSE izplatīšanos, šai slimībai no ganāmpulkiem Apvienotajā Karalistē, kurā tā parādījās, pārejot uz ganāmpulkiem citās dalībvalstīs, kā arī par to, ka tā nenovērsa GSE pārnešanu uz cilvēkiem jaunās KJS formā.

110 Lai izvērtētu minēto jautājumu, vispirms ir jānoskaidro cietušo inficēšanās diena un slimības inkubācijas periods, bet pēc tam ir jāpārbauda, vai pastāv cēloņsakarība starp konstatēto kaitējumu un dažāda veida iespējami prettiesisko rīcību, kurā tiek vainota Padome un Komisija.

111 Katrā ziņā ir jāatgādina, ka iespējamība GSE pārnest arī uz cilvēku zinātniski tika pierādīta tikai 1996. gada martā, kad SEKK publiskoja savu paziņojumu, kurā bija norādīts uz iespējamo saikni starp GSE un jauno KJS. Kā norāda atbildētājas, viņu rīcība ir jāvērtē, ņemot vērā lietas faktisko apstākļu laikā pieejamo zinātnisko atziņu saturu un to apdomības un piesardzības līmeni, kādu varētu pieprasīt tolaik.

1. Par cietušo inficēšanās dienu un slimības inkubācijas periodu

112 No lietas materiāliem izriet, ka prasītāju ģimenes locekļu inficēšanās dienas nav iespējams noteikt precīzi. Prasītāji šajā sakarā apgalvo, ka Francijas patērētāji GSE

draudiem bija pakļauti galvenokārt laika posmā no 1988. gada jūlija — no brīža, kad Apvienotās Karalistes iestādes noteica pirmos pasākumus aizsardzībai pret GSE, — līdz 1996. gada martam vai aprīlim, — laikam, kad Kopiena noteica embargo no Apvienotās Karalistes ievestiem liellopu izcelsmes produktiem un gaļas un kaulu miltiem un kad Francijā tika aizliegts īpaša riska atlikumu patēriņš (skat. šī sprieduma 91. punktu). Prasītāji īpaši ir norādījuši, ka viņu tuvinieki ir inficējušies, vēlākais, 1996. gadā (skat. šī sprieduma 92. punktu). Turklāt ir jāpiebilst, ka ekspertīzes ziņojumos, kurus sniegt pieprasīja *Tribunal de grande instance de Paris* un *Tribunal administratif de Paris*, ir konstatēts, ka nav iespējams precīzi noteikt dienu, kad ir notikusi prasītāju mirušo ģimenes locekļu inficēšanās, taču ir izteikts minējums, ka, visticamāk, inficēšanās ir notikusi laikā no 1980. līdz 1996. gadam.

113 Šajā sakarā ir vērts norādīt, ka jaunajai KJS ir raksturīgs ilgs inkubācijas periods. DZK 1999. gada 10. decembra atzinumā par iespēju cilvēkiem tikt pakļautiem GSE draudiem, uzņemot pārtiku (skat. šī sprieduma 48. punktu), ir secināts, ka inkubācijas perioda ilgums nav zināms, taču ir norādīts, ka tas varētu ilgt no dažiem gadiem līdz pat vairāk nekā 25 gadiem. Paši prasītāji ir minējuši, ka transmisīvajām sūkļveida encefalopātijām ir raksturīga ilga latentā fāze, kas cilvēka organismā var ilgt pat līdz 30 gadiem (skat. prasības pieteikumu, 103. punkts). Visbeidzot, ekspertu ziņojumos, kas tika izstrādāti pēc *Tribunal administratif de Paris* pieprasījuma, ir norādīts, ka "klīniskie dati un modelēšanas rezultāti par slimības inkubācijas periodu liek domāt, ka starp saskari ar GSE ierosinātāju un [slimības] jaunā paveida parādīšanos cilvēkā ir 15–20 gadus ilgs periods"; tajos arī precizēts, ka, "lai kāda arī nebūtu [KJS] forma un tās avots, tā ir slimība ar ļoti ilgu (vairākus gadus ilgstošu) inkubācijas periodu", ka "inkubācijas periods katrā gadījumā ir citādāks" un ka "arī ar [GSE] saistītajam paveidam piemīt šī slimības attīstīšanās pazīme". Visbeidzot, ir jāatgādina, ka GSE, kas izraisa inficēšanos ar jauno KJS, ir ļoti garš inkubācijas periods arī dzīvniekiem; tas var ilgt pat vairākus gadus. Saskaņā ar DZK 1999. gada 10. decembra atzinumu GSE inkubācijas perioda vidējais ilgums ir pieci gadi, un vairumā gadījumu tas ir bijis no četriem līdz sešiem gadiem.

114 Pamatojoties uz iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem, ir jāsecina, ka šajā gadījumā ar jauno KJS saslimušie prasītāju ģimenes locekļi ar minētās slimības izraisītāju varējuši inficēties ne tikai laikā no 1988. līdz 1996. gadam, kā apgalvo prasītāji, bet pat pirms 1988. gada. Jāatgādina, ka, pirmkārt, ir vispārīgi atzīts, ka iespēja GSE pārnest arī uz cilvēku, zinātniski tika atzīta tikai 1996. gadā. Otrkārt, atbilstoši DZK 1999. gada 10. decembra atzinumam (skat. šī sprieduma 48. punktu) GSE ir jauna slimība, kas parādījusies Apvienotajā Karalistē, visticamāk, laikā no 1980. līdz 1985. gadam, taču tā tika identificēta un aprakstīta tikai 1986. gada novembrī. Attiecīgo cietušo inficēšanās tātad varēja notikt laikā, kad ar GSE saistītie draudi, īpaši attiecībā uz cilvēku veselību pastāvošie, zinātniskajās aprindās nebija zināmi.

115 Precīzāk, tā kā minētā inficēšanās varēja notikt līdz 1988. gadam, nevar uzskatīt par pierādītu, ka iespējami prettiesiskā rīcība, kurā prasītāji vaino Padomi un Komisiju un kura visos gadījumos tika īstenota pēc 1988. gada, obligāti un tieši ir norādītā atlīdzināmā kaitējuma pamatā.

2. Par cēloņsakarības esamību starp radīto kaitējumu un rīcību, kurā tiek vainota Padome un Komisija

116 Divi galvenie aspekti, kuros prasītāji kritizē Padomes un Komisijas rīcību GSE un jaunās KJS krīzes risināšanā, ir, pirmkārt, minēto iestāžu kavēšanās, nosakot aizliegumu lopbarībā izmantot gaļas un kaulu miltus, kā rezultātā, pēc prasītāju domām, notikusi GSE izplatīšanās ārpus Apvienotās Karalistes, un, otrkārt, atbildētāju iespējamā kavēšanās no barības ķēdes izņemt ĪRM, ar ko notika cilvēku inficēšanās ar jauno KJS. Turklāt prasītāji norāda arī uz atbildētāju rīcību, kurā ir pieļauta acīmredzama kļūda vērtējumā, kā arī tās vaino pilnvaru nepareizā izmantošanā un tiesiskās paļāvības principa un labas pārvaldības principa pārkāpumā.

a) Par iespējamo kavēšanos, nosakot gaļas un kaulu miltu izmantošanas aizliegumu

117 Prasītāji apgalvo, ka kontinentālajā Eiropā, īpaši Francijā, GSE izplatījusies tādēļ, ka lopbarībā tika izmantoti no Apvienotās Karalistes importēti inficēti gaļas un kaulu milti. Viņi norāda, ka Apvienotās Karalistes iestādes 1988. gadā aizliegušas atgremotāju barību, kurā izmantoti šādu dzīvnieku izcelsmes milti, bet nav aizliegušas šādu miltu eksportu uz citām dalībvalstīm. Tas izraisīja būtisku pieaugumu inficētu miltu eksportā no Apvienotās Karalistes uz Franciju, kur, to patērējot Francijas ganāmpulku uzturā, parādījusies GSE. No zīdītāju audiem iegūtu gaļas un kaulu miltu izmantošanu atgremotāju barībā atbildētājas aizliedza tikai 1994. gada jūnijā, pieņemot Lēmumu 94/381. Minētajā lēmumā noteiktais daļējais gaļas un kaulu miltu izmantošanas aizliegums turklāt nenovērsa liellopu saskarsmi ar slimības izraisītāju krusteniskas inficēšanās ceļā. Prasītāji tiesas sēdē precizēja, ka, tā kā cilvēku saslimšana ar jauno KJS ir saistīta ar GSE izplatīšanos, atbildētāju prettiesiskā rīcība ar liellopu saslimšanu saistīto jautājumu risināšanā ir ietekmējusi arī draudus cilvēku veselībai.

118 Vispirms ir jākonstatē, ka, lai arī GSE precīzā izcelsme nav pilnībā zināma, zinātniskie pētījumi par šo slimību liecina, ka, neņemot vērā nelielo skaitu (10 %) gadījumu, kad slimība pārnesta maternitātes ceļā, ir ļoti ticams, ka GSE tiek iegūta, uzturā izmantojot slimības ierosinātāju saturošus gaļas un kaulu miltus. Kā norādīts Lēmumā 94/381, uzskatāms, ka liellopiem konstatētas GSE avots ir atgremotāju olbaltumvielas, kas satur skrepijas ierosinātāju un, vēlāk, GSE ierosinātāju, kā arī nav pietiekami apstrādātas, lai infekcijas ierosinātājus padarītu neaktīvus. No tā izriet, ka, lai cīnītos pret minētās slimības izplatīšanos, bija jānovērš tādu audu izmantošana dzīvnieku barības ķēdē, kas, iespējams, satur GSE ierosinātāju.

119 Lai gan Apvienotās Karalistes iestādes 1988. gada jūlijā savā teritorijā esošajiem lopkopjiem aizliedza atgremotājus barot ar atgremotāju izcelsmes olbaltumvielas saturošiem gaļas un kaulu miltiem, atbildētājas sākotnēji neieviesa līdzīgus pasākumus Kopienā. Kā norāda prasītāji, atbildētājas tikai 1994. gada jūnijā, pieņemot Lēmumu 94/381, aizliedza zīdītāju izcelsmes olbaltumvielu izmantošanu atgremotāju barībā visā Kopienā. Līdzīgi, gaļas un kaulu miltu eksports no Apvienotās Karalistes uz citām dalībvalstīm skaidri tika aizliegts tikai 1996. gadā, pieņemot Lēmumu 96/239.

120 Protams, tolaik slimības pazīmes un, precīzāk, tās pārnešanas iemesli nebija pilnībā zināmi. Turklāt līdz 1994. gadam GSE izplatība ārpus Apvienotās Karalistes, kā arī ļoti nelielā mērā — Īrijas, bija ļoti ierobežota. No 1988. līdz 1994. gadam GSE kontinentālajā Eiropā bija konstatēta tikai Vācijā (4 gadījumi), Dānijā (1 gadījums), Francijā (10 gadījumi), Itālijā (2 gadījumi) un Portugālē (18 gadījumi).

121 Katrā ziņā jāpiebilst, ka saskaņā ar Komisijas 1996. gada septembrī sniegto atbildi uz Eiropas Parlamenta izmeklēšanas komisijas jautājumiem 1991. gadā visās dalībvalstīs jau bija pieņemti valsts tiesību akti, kuros atbilstoši Komisijas ieteikumiem bija aizliegts importēt gaļas un kaulu miltus no Apvienotās Karalistes.

122 Tāpat arī septiņas dalībvalstis laikā no 1989. līdz 1990. gadam pieņēma tiesību aktus, kuros tika aizliegts atgremotāju barībā izmantot no zīdītāju audiem iegūtas olbaltumvielas. Francijas Republika zīdītāju olbaltumvielu izmantošanu liellopu barībā aizliedza 1990. gada jūlijā. Saskaņā ar 1990. gada 24. jūlija dekrēta, ar ko tika aizliegta atsevišķu dzīvnieku izcelsmes olbaltumvielu izmantošana govju barībā un barības ražošanā (1990. gada 11. augusta *JORF*, 9837. lpp.), 1. pantu redakcijā, kas grozīta ar 1990. gada 26. septembra dekrēta (1990. gada 7. oktobra *JORF*, 12162. lpp.)

1. pantu, "govju barībā vai šādiem lopiem paredzētas barības ražošanā ir aizliegts izmantot kaulu miltus un pūderus un dzīvnieku izcelsmes olbaltumvielas, izņemot olbaltumvielas, kas iegūtas no piena produktiem, putniem, olām, zivīm vai jūras dzīvniekiem, ja tās tiek savāktas, apstrādātas un uzglabātas atsevišķi".

123 Turklāt, sākot no 1994. gada, atbildētājas pakāpeniski ieviesa stratēģiju īpaši tam, lai visā Kopienā novērstu GSE ierosinātāju iespējami saturošu audu izmantošanu dzīvnieku barības ķēdē. Kā vienu no šādiem pasākumiem ir jāuzsver Lēmums 94/381, kurā tika aizliegts visā Kopienā atgremotāju barībā izmantot no zīdītājiem iegūtas olbaltumvielas, tomēr atstājot iespēju atsevišķos gadījumos atļaut piemērot tādas sistēmas, kas ļauj nošķirt no atgremotājiem iegūtas olbaltumvielas un no citiem dzīvniekiem iegūtas olbaltumvielas.

124 Prasītāji tomēr apgalvo, ka minētie pasākumi nav bijuši pietiekami, īpaši tādēļ, ka saskaņā ar Lēmumu 94/381 no zīdītājiem iegūtas olbaltumvielas bija aizliegts izmantot tikai atgremotāju barībā, bet ne citu mājlopu, piemēram, cūku un mājputnu barībā. Viņuprāt, šāds daļējs aizliegums vēlāk izrādījās krusteniskās inficēšanās perēklis un līdz ar to GSE izplatīšanās iemesls.

125 Šajā sakarā var norādīt, ka absolūts aizliegums jebkādu mājlopu barībā izmantot dzīvnieku izcelsmes olbaltumvielas visā Kopienā tika noteikts tikai Lēmumā 2000/766, kas stājās spēkā 2001. gada 1. janvārī. Katrā ziņā ir jāpiebilst, ka nepieciešamību pieņemt minēto lēmumu radīja sistemātiskās nepilnības vairākās dalībvalstīs, ieviešot jau pastāvošās Kopienu tiesību normas par gaļas un kaulu miltiem (skat. Lēmuma 2000/766 ceturto un sesto apsvērumu).

126 Kā izriet no Revīzijas palātas Īpašā ziņojuma Nr. 14/2001 (skat. šī sprieduma 31. punktu), vairumā dalībvalstu, tai skaitā arī Francijas Republikā, ir pieļauts noteikts inficēšanās līmenis, lai gan Kopienu tiesību aktos nav paredzēta šāda pielaides robeža. Turklāt Komisijas Pārtikas un veterināro lietu biroja (PVLB) 1998.–2000. gadā veiktajās pārbaudēs vairumā dalībvalstu ir konstatētas nepilnības šādu miltu tirdzniecības uzraudzībā. PVLB pārbaudēs turklāt tika atklāts, ka dzīvnieku barības ražotāji nav pielikuši pietiekamas pūles, lai novērstu gaļas un kaulu miltu izmantošanu lopbarībā, un attiecīgā lopbarība ne vienmēr ir bijusi pareizi marķēta, it īpaši Francijā. Šādas nepilnības ir veicinājušas to, ka lopkopji aiz neuzmanības saviem lopiem izmantojuši iespējami inficētu barību (skat. Revīzijas palātas Īpašo ziņojumu Nr. 14/2001, 33. punkts).

127 Līdz ar to var secināt, ka nav pierādīts, ka tas, kā atbildētājas ir risinājušas ar gaļas un kaulu miltu izmantošanu mājlopu, tai skaitā atgremotāju, barībā saistītās problēmas, ir bijis galvenais iemesls GSE izplatībai ārpus Apvienotās Karalistes, it īpaši Francijā, un līdz ar to arī galvenais iemesls prasītāju ģimenes locekļu saslimšanai ar jauno KJS. Patiesībā, īpaši ņemot vērā gan vairāku dalībvalstu, tai skaitā Francijas, pieņemtos tiesību aktus, kuros ir aizliegts importēt gaļas un kaulu miltus no Apvienotās Karalistes un atgremotāju barībā izmantot no zīdītāju audiem iegūtas olbaltumvielas, gan valstu iestāžu un privāto uzņēmēju pieļautās kļūdas Kopienu tiesību aktu piemērošanā, Pirmās instances tiesa neuzskata, ka ir pierādīts, ka gadījumā, ja Komisija un Padome būtu noteikušas vai agrāk būtu noteikušas pasākumus, kuru nenoteikšanā atbildētājas vaino prasītāji, nebūtu nodarīts attiecīgais kaitējums. *A fortiori* nav pierādīts, ka rīcību, uz ko šajā sakarā norāda prasītāji, var uzskatīt par drošu un tiešu iemeslu prasītāju ģimenes locekļu saslimšanai ar jauno KJS.

b) Par iespējamo kavēšanos, nosakot ĪRM izmantošanas aizliegumu

128 Prasītāji būtībā apgalvo, ka aizliegums izmantot ĪRM ir vissvarīgākais no aizsardzības pasākumiem pret jaunās KJS radītajiem draudiem cilvēku veselībai, jo minētie risku radošie materiāli ir galvenais cilvēka inficēšanās avots. Viņi norāda, ka, lai arī kopš 1989. gada vairākos zinātniskos atzinumos bija paredzēta nepieciešamība noteikt šādu aizliegumu, atbildētājas to izdarīja tikai ar lielu novēlošanos. Aizliegums izmantot visu veidu ĪRM tika noteikts tikai 1997. gadā, pieņemot Lēmumu 97/534. Turklāt minētā lēmuma stāšanās spēkā, kas bija paredzēta 1998. gada 1. janvārī, Komisijas un Padomes dēļ tika vairākkārt aizkavēta par gandrīz trīs gadiem. Tādējādi minētais lēmums visā Kopienā stājās spēkā tikai 2000. gada 1. oktobrī, pēc tam, kad tika pieņemts Lēmums 2000/418.

129 Vispirms ir jānorāda, ka, pretēji prasītāju nostājai VLK 1989. gada 27. novembra atzinumā ir secināts, ka tolaik nepastāvēja pierādījumi tam, ka ar dzīvnieku sūkļveida encefalopātiju var saslimt arī cilvēki, lai gan nevarēja izslēgt, ka audi ar augstu infekcijas līmeni var nelielā mērā apdraudēt cilvēku veselību. Šādos apstākļos VLK vienīgi ieteica no cilvēku pārtikas ķēdes izslēgt konkrētus liellopu atlikumus (t.i., smadzenes, muguras smadzenes, aizkrūts dziedzerus, mandeles, liesu un zarnas), kas iegūti no dzīvniekiem valstīs, kurās ir izplatīta GSE.

130 Šajā sakarā ir jāatgādina, ka līdz 1989. gadam GSE gadījumi tika konstatēti tikai Apvienotajā Karalistē. Arī vēlāk, 1989.–1996. gadā, būtiski lielākā daļa GSE gadījumu tika atklāta šajā pašā valstī. Apvienotajā Karalistē minētajā laika posmā tika konstatēti 165 402 GSE gadījumi. Īrijā savukārt tika konstatēti tikai 189 gadījumi. Francijā šajā pašā laika posmā tika konstatēti tikai 25 GSE gadījumi; arī citās

dalībvalstīs Eiropas kontinentālajā daļā tika konstatēts neliels skaits gadījumu (Portugālē — 64 gadījumi, Vācijā — 4 gadījumi, Itālijā — 2 gadījumi un Dānijā — 1 gadījums).

131 Kopš 1989. gada atbildētājas veica pirmo pasākumu virkni, lai novērstu GSE izplatīšanos no Apvienotās Karalistes, t.i., noteica atsevišķus aizliegumus no Apvienotās Karalistes ievestu govju tirdzniecībai Kopienas tirgū (skat. it īpaši Lēmumu 89/469, Lēmumu 90/59 un Lēmumu 90/261). Turklāt 1990. gada aprīlī Komisija pieņēma Lēmumu 90/200, kurā tā aizliedza no kaušanas brīdī vairāk nekā sešus mēnešus vecām govīm iegūtu smadzeņu, muguras smadzeņu, aizkrūts dziedzeru, mandeļu, liesu un zarnu ievešanu no Apvienotās Karalistes — vienīgās valsts, kurā tolaik bija izplatīta GSE.

132 Prasītāji atbildētājas vaino tajā, ka tās tobrīd nav noteikušas vispārēju aizliegumu visā Kopienā izmantot ĪRM, un uzskata, ka šāda bezdarbība izraisījusi viņu tuvinieku inficēšanos.

133 Tādā jomā kā dzīvnieku un cilvēku veselība cēloņsakarības starp kādu rīcību un kaitējumu esamība ir jānosaka, izvērtējot darbības, kuras iestādēm var pieprasīt veikt, ņemot vērā tālaika zinātnisko atziņu saturu. Šajā sakarā Pirmās instances tiesa norāda, ka līdz 1996. gada martam iespēja, ka GSE var tikt pārnests uz cilvēku, nebija zinātniski pierādīta (skat. šī sprieduma 8., 9. un 111. punktu). Līdzīgi ir jānorāda, ka līdz pat 1996. gada oktobrim Kopienas zinātnisko un veterināro jautājumu komitejas neieteica noteikt vispārēju aizliegumu visā Kopienā izmantot ĪRM, un pasākumi attiecībā uz šādiem materiāliem tika uzskatīti par nepieciešamiem tikai Apvienotajā Karalistē. Tādējādi līdz 1996. gadam nav pamata atbildētājas vainot par to, ka tās nav pilnībā aizliegušas visā Kopienā izmantot ĪRM.

134 Turklāt jānorāda, ka, lai uzskatītu, ka pastāv cēloņsakarība rīcībai, par kuru tiek vainots lietas dalībnieks, ir jābūt drošam un tiešam nodarītā kaitējuma cēlonim, un tādos gadījumos kā šajā lietā, kad rīcība, kura, iespējams, ir radījusi kaitējumu, ir bezdarbība, īpaši ir nepieciešama pārliecība, ka minēto kaitējumu ir radījusi tieši konkrētā bezdarbība, un ka tas nevarētu būt radies no citas rīcības, kas ir nošķirama no rīcības, kurā tiek vainotas atbildētājas.

135 Šajā lietā Pirmās instances tiesa atzīst, ka šāda pārliecība nepastāv.

136 Tādējādi nav iespējams ar pietiekamu pārliecību secināt, ka pat gadījumā, ja atbildētājas būtu agrāk noteikušas pilnīgu ĪRM izmantošanas aizliegumu, prasītāju ģimenes locekļi nebūtu inficējušies. Pirmās instances tiesa šajā sakarā norāda, ka šajā gadījumā to tiesību aktu efektivitāte, kas bija jāpieņem atbildētājām, bija atkarīga no dalībvalstu darbības, taču tās ne vienmēr pietiekoši rūpīgi sekojušas veterinārtiesisko noteikumu striktai piemērošanai (skat. šī sprieduma 144. punktu).

137 Tāpat ir jānorāda, ka atbilstoši DZK 1999. gada 10. decembra atzinumam (skat. šī sprieduma 48. punktu), lai gan ĪRM var pārliecinoši uzskatīt par galveno jaunās KJS inficēšanās avotu, "ideālai" patērētāju aizsardzībai pret minēto slimību ir nepieciešams pilnībā novērst ar GSE inficēto dzīvnieku izmantošanu cilvēku pārtikas ķēdē, un ĪRM izņemšana ir tikai "otrais aizsardzības līmenis". Faktiski DZK norāda, ka nav pilnībā zināma ne minimālā ar GSE inficētu audu deva, kas var izraisīt cilvēka inficēšanos, ne arī tas, kā infekcija ir izvietojusies dažādos dzīvnieku audos, un no tā secina, ka līdz ar to ir jānovērš jebkāda cilvēku saskarsme ar infekcijas izraisītāju.

138 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, Pirmās instances tiesa uzskata, ka, lai gan pilnīgs aizliegums, kas ietvertu ĪRM patēriņu un izmantošanu visā Kopienā un tiktu stingri un efektīvi piemērots visās dalībvalstīs, gadījumā, ja tas tiktu noteikts agrāk, būtu varējis samazināt risku Eiropas patērētājiem inficēties ar jauno KJS, nevar tomēr ar pietiekamu pārliecību atzīt, ka šajā gadījumā šāds aizliegums, ko būtu noteikušas iestādes, kas ir atbildētājas, būtu aizkavējis tieši prasītāju ģimenes locekļu inficēšanos. Katrā ziņā, ņemot vērā minēto personu aptuveni noteikto inficēšanās dienu un GSE un jaunās KJS inkubācijas periodu attiecīgo ilgumu (skat. šī sprieduma 112.–114. punktu), šāds pasākums, lai būtu efektīvs, būtu bijis jāievieš ne tikai labu laiku pirms 1996. gada, kad tika zinātniski apliecināts, ka ir iespējama GSE pārnešana uz cilvēkiem, bet pat pirms 1990. gada, kad tika konstatēts pirmais GSE gadījums kontinentālajā Eiropā, vai pat pirms 1986. gada, kad GSE pirmo reizi konstatēta un aprakstīta Apvienotajā Karalistē. Tātad, kā secināts šī sprieduma 133. punktā, atbildētājas nevar vainot par to, ka tās nenoteica pilnīgu ĪRM izmantošanas aizliegumu visā Kopienā pirms 1996. gada.

139 Galu galā, attiecībā uz to kavēšanos ĪRM izmantošanas aizlieguma noteikšanā, ko iestādes, kuras ir atbildētājas, pieļāva laikā no 1997. līdz 2000. gadam, Pirmās instances tiesa uzskata, ka šāda kritika nav attiecināma uz šīs lietas būtību. Jānorāda, ka saskaņā ar pašu prasītāju pausto viedokli viņu tuvinieki ar jauno KJS inficējušies, vēlākais, 1996. gadā (skat. šī sprieduma 92. punktu). Arī ekspertu ziņojumos, kurus pieprasīja *Tribunal de grande instance de Paris* un *Tribunal administratif de Paris*, ir secināts, ka prasītāju mirušo ģimenes locekļu inficēšanās, visticamāk, ir notikusi pirms 1996. gada (skat. šī sprieduma 112. punktu). Tādējādi nevar uzskatīt, ka šajā lietā norādīto kaitējumu ir radījusi atbildētāju iespējami prettiesiskā rīcība pēc 1996. gada.

140 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, Pirmās instances tiesa uzskata, ka ar ĪRM aizliegumu saistīto rīcību, kurā prasītāji vaino iestādes, kas ir atbildētājas, nevar uzskatīt par šajā lietā minētā kaitējuma drošu un tiešu cēloni.

c) Par citu rīcību, kurā tiek vainota Padome un Komisija

141 Papildus iespējami prettiesiskajai rīcībai saistībā ar [gaļas un kaulu] miltiem un ĪRM, kas jau analizēta iepriekš, prasītāji izsaka vairākus citus pārmetumus par atbildētāju rīcību GSE un jaunās KJS novēršanas pasākumu ietvaros. Konkrēti, viņi uzskata, ka, cīnoties pret draudiem, kas saistīti ar minētajām slimībām, atbildētājas ir pieļāvušas acīmredzamas kļūdas vērtējumā. Prasītāji turklāt pārmet atbildētājām pilnvaru nepareizu izmantošanu, ar mērķi aizsargāt govju lopkopības nozares un tirgus intereses, mēģinot pārliecināt dalībvalstis nepieņemt vienpusējus pasākumus aizsardzībai pret GSE radītajiem draudiem. Visbeidzot, prasītāji apgalvo, ka Komisijas dienestu neorganizētības, ar GSE saistīto Kopienas veterināro pārbaužu nepietiekamības un tajās pieļauto kļūdu, kā arī dalībvalstu veterināro pārbaužu uzraudzībā pieļauto kļūdu dēļ ir pārkāpts tiesiskās paļāvības princips un labas pārvaldības princips.

142 Jākonstatē, ka prasītāji nekādā veidā nav pierādījuši, ka starp iespējami prettiesisko rīcību un šajā lietā norādīto kaitējumu, kura pamatā, kā jau ir norādīts, ir prasītāju ģimenes locekļu inficēšanās ar jauno KJS un tā rezultātā iestājusies nāve, pastāvētu cēloņa un seku attiecība.

143 Vēl atliek tikai norādīt, ka par veterinārtiesisko aktu piemērošanas efektīvu kontroli galvenokārt ir atbildīgas dalībvalstis. Konkrēti — attiecībā uz veterinārajām pārbaudēm, kas piemērojamas tirdzniecībai Kopienā, no Direktīvas 89/66 un Direktīvas 90/425 izriet, ka to veikšana prioritāri ir nosūtītājas valsts iestāžu ziņā un daudz mazākā mērā — saņēmējas valsts iestāžu ziņā. T.i., gadījumā, ja dalībvalsts teritorijā parādās zoonoze vai slimība, kas var radīt smagu kaitējumu dzīvniekiem vai cilvēku veselībai, dalībvalstij nekavējoties ir jāievieš Kopienu tiesību aktos paredzētie aizsardzības vai preventīvie pasākumi un jānosaka visi citi piemērotie pasākumi.

144 Turklāt ir jāpiebilst, ka saskaņā ar Revīzijas palātas Īpašo ziņojumu Nr. 14/2001 kopš 1996. gada PVLB veiktajās pārbaudēs atklājies, ka vairums dalībvalstu nav pietiekami rūpīgi gādājušas, lai to teritorijā tiktu pienācīgi ieviesti ar GSE saistītie tiesību akti. Revīzijas palātas skatījumā tas, ka dalībvalstis nepietiekami ieviesušas Kopienu tiesību aktus, ir apgrūtinājis GSE izskaušanu un sekmējis tās izplatīšanos. Jāņem vērā arī atsevišķu privāto uzņēmēju atbildība slimības izplatīšanā. Šajā sakarā minētajā Revīzijas palātas ziņojumā ir konstatēts, ka lauksaimniecības barības nozares uzņēmumi nav pietiekami rūpīgi piemērojuši Kopienu tiesību aktus par GSE.

145 [*Secinājums*] Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, Pirmās instances tiesa uzskata, ka prasītāji nav pierādījuši to, ka norādīto iespējami prettiesisko rīcību var uzskatīt par drošu un tiešu cēloni viņu tuvinieku saslimšanai ar jauno KJS.

3. Secinājumi

146 Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, Pirmās instances tiesa neuzskata, ka ir pierādīts, ka Padomes un Komisijas iespējami prettiesiskās darbības un bezdarbību var uzskatīt par drošu un tiešu cēloni prasītāju Francijā mirušo ģimenes locekļu saslimšanai ar jauno KJS, kas ir to zaudējumu pamatā, kurus atlīdzināt ir prasīts šajā lietā. Līdz ar to šīs lietas faktiskajos apstākļos nav pierādīts, ka gadījumā, ja šīs iestādes būtu noteikušas pasākumus, kuru nepieņemšanā viņas vaino prasītāji, vai būtu to darījušas agrāk, nerastos attiecīgais kaitējums.

147 Līdz ar to ir jāsecina, ka nav pierādīta cēloņsakarības esamība starp norādīto kaitējumu un Kopienu iestāžu iespējami kļūdaino rīcību.

148 Līdz ar to kā nepamatoti ir jānoraida prasītāju prasījumi par Kopienas ārpuslīgumisko atbildību par iestāžu, kas ir atbildētājas, prettiesisku rīcību, un nav nepieciešams lemt par to, vai šajā lietā ir izpildīti pārējie šādas atbildības iestāšanās nosacījumi, t.i., tās rīcības prettiesiskums, kurā tiek vainotas iestādes, kas ir atbildētājas, un kaitējuma faktiskā esamība.

II — *Par Kopienas ārpuslīgumisko atbildību, nepastāvot iestāžu, kas ir atbildētājas, prettiesiskai rīcībai*

A — *Lietas dalībnieku argumenti*

149 Prasītāji apgalvo, ka Francijas tiesībās papildus tiesiskajam regulējumam par atbildības noteikšanu, pamatojoties uz vainu, ir paredzētas arī cietušo pamattiesības uz viņiem radīto zaudējumu atlīdzību, atbildību par to uzliekot valsts iestādēm. Šāds tiesiskais regulējums ir balstīts uz konstitucionālajām līdztiesības un solidaritātes pamatvērtībām. Šādā kontekstā Francijas likumdevējs 1991. gadā izveidoja īpašu atlīdzības fondu personām, kas inficējušās ar cilvēka imūndeficīta vīrusu pēc asins produktu injekcijām, un 1993. gadā izveidoja neatkarīgu komisiju zaudējumu atlīdzināšanai personām, kas augšanas hormonu injekciju rezultātā ir saslimušas ar KJS jatrogēno formu.

150 Prasītāji norāda, ka Kopienas judikatūrā nav noliegts princips par atbildību, nepastāvot Kopienas vainai (Pirmās instances tiesas 1998. gada 29. janvāra spriedums lietā T-113/96 *Dubois* un *Fils*/Padome un Komisija, *Recueil*, II-125. lpp.). Atsaucoties uz dalībvalstu kopējām konstitucionālajām tradīcijām un pamattiesībām, kas ir jāievēro Kopienu iestādēm, prasītāji apgalvo, ka gadījumos, kad nesamērīgā un īpašā veidā ir pārkāpts vienlīdzības princips, pastāv leģitīms pamats zaudējumu atlīdzības pienākumu noteikt Kopienai. Prasītāji atzīst, ka būtu

vēlams, lai lēmumu par atlīdzības piešķiršanu, pamatojoties uz solidaritātes principu, pieņemtu "politiskās" iestādes, taču uzstāj, ka šādas pilnvaras ir iespējams uzticēt arī Kopienu tiesām. Viņi norāda, ka Eiropas Parlaments 1997. gada 19. novembra rezolūcijā ir aicinājis Komisiju un ieinteresētās dalībvalstis piešķirt nepieciešamos finanšu līdzekļus, lai apliecinātu solidaritāti ar to personu ģimenēm, kuras cietušas no jaunās KJS.

151 Prasītāji apliecina, ka viņu tuvinieku inficēšanās ar GSE izraisītāju un nāve no jaunās KJS viņiem ir radījusi ārkārtīgi būtiskus zaudējumus un ārkārtēju iespaidu. Turklāt, tā kā nebija iespējams noteikt slimības izraisītāju un ņemot vērā grūtības noteikt inficēšanās precīzo dienu un avotu, viņi nevar celt prasības par atlīdzību atbilstoši ražotāju un tirgotāju atbildības tiesiskajam regulējumam valsts vai Kopienu tiesībās. Līdz ar to, pamatojoties uz vienlīdzības apsvērumiem, viņiem ir jādod iespēja atlīdzību prasīt no Kopienu iestādēm.

152 Atbildētāji norāda, ka Kopienas ārpuslīgumiskā atbildība, nepastāvot prettiesiskai rīcībai, var iestāties vienīgi tad, ja kumulatīvi ir izpildīti trīs strikti nosacījumi, t.i., zaudējumu faktiska esamība, cēloņsakarības esamība un zaudējumu ārkārtējais un īpašais raksturs (Tiesas 2000. gada 15. jūnija spriedums lietā C-237/98 P *Dorsch Consult*/Padome un Komisija, *Recueil*, I-4549. lpp., 17.–19. punkts). Šajā lietā nav pierādīta cēloņsakarības esamība. Turklāt ir jānoraida prasījums par ģimenes locekļu morālo kaitējumu, un zaudējumu apmērs ir nepamatots un nesamērīgs. Komisija turklāt apgalvo, ka prasītāji nav pierādījuši, ka kaitējums ir ārkārtējs un īpašs; Komisija īpaši norāda, ka, lai gan nāve patiešām ir uzskatāma par īpaši būtisku kaitējumu, tas tomēr neatsver to, ka prasītāji nav pierādījuši, ka cietušie bija pakļauti īpašam riskam, kas atšķiras no tā riska, kam bija pakļauti citi liellopu produktu patērētāji.

B — *Pirmās instances tiesas vērtējums*

153 EKL 288. panta otrajā daļā Kopienai ir uzlikts pienākums atlīdzināt zaudējumus, ko radījušas tās iestādes, atbilstoši "vispārējiem principiem, kuri kopīgi visām dalībvalstu tiesību sistēmām", līdz ar to neierobežojot šo principu piemērojamību un attiecinot to ne tikai uz Kopienas ārpuslīgumisko atbildību par minēto iestāžu prettiesisku rīcību. Valsts tiesību normas par ārpuslīgumisko atbildību ļauj privātpersonām īpašās jomās un atbilstoši dažādiem noteikumiem tiesas ceļā, kaut arī atšķirīgā mērā, iegūt atlīdzību par konkrētiem zaudējumiem, pat ja zaudējumu nodarītājs nav rīkojies prettiesiski (Pirmās instances tiesas 2005. gada 14. decembra spriedums lietā T-69/00 *FIAMM* un *FIAMM Technologies*/Padome un Komisija, Krājums, II-5393. lpp., 158. un 159. punkts, un spriedums lietā T-383/00 *Beamglow*/Eiropas Parlaments u.c., Krājums, II-5459. lpp., 172. un 173. punkts). Gadījumā, ja zaudējumi ir radušies tādas Kopienu iestāžu rīcības dēļ, kuras prettiesiskums nav pierādīts, Kopienas ārpuslīgumiskā atbildība var iestāties, ja ir izpildīti pilnīgi visi nosacījumi par patiesi pastāvošiem zaudējumiem, cēloņsakarību starp šiem zaudējumiem un Kopienu iestāžu rīcību, kā arī par attiecīgā kaitējuma ārkārtējo un īpašo raksturu (iepriekš minētais spriedums lietā *Dorsch Consult*/Padome un Komisija, 19. punkts; iepriekš minētais spriedums lietā *FIAMM* un *FIAMM Technologies*/Padome un Komisija, 160. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *Beamglow*/Parlaments u.c., 174. punkts).

154 Šajā lietā jau ir nospriests, ka nav pierādīta cēloņsakarība starp prasītāju kritizēto atbildētāju rīcību un attiecīgajiem zaudējumiem. Līdz ar to kā nepamatoti ir jānoraida prasītāju prasījumi par Kopienas ārpuslīgumiskās atbildības iestāšanos, nepastāvot atbildētāju prettiesiskai rīcībai, un nav nepieciešams lemt, vai šajā lietā ir izpildīti citi šādas atbildības iestāšanās nosacījumi, t.i., patiesi pastāvoši zaudējumi un zaudējumu ārkārtējais un īpašais raksturs.

155 Galu galā ir jānorāda, ka, trūkstot konstatējumam par Kopienu iestāžu ārpuslīgumisko atbildību, Pirmās instances tiesai nav pilnvaru lemt par atlīdzības

piešķiršanu no kādas slimības cietušajiem, pamatojoties uz iespējami pastāvošu solidaritātes principu. Katrā ziņā ir jāpiebilst, ka šajā lietā vērtējamajā gadījumā Francijas valdība 2004. gada jūnijā un 2005. gada janvārī prasītājiem ir piešķīrusi "solidaritātes pabalstus" par zaudējumiem, kas cietušajiem un viņu tiesību pārņēmējiem radušies no saslimšanas ar jauno KJS. Attiecīgajā atlīdzībā ir ietvertas summas par katram cietušajam radītajiem zaudējumiem un summas par katram cietušo ģimenes loceklim radītajiem zaudējumiem.

156 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, prasītāju prasījumi par Kopienas ārpuslīgumisko atbildību, nepastāvot atbildētāju prettiesiskai rīcībai, ir jānoraida.

157 Līdz ar to prasība ir jānoraida kopumā.

Par tiesāšanās izdevumiem

158 Atbilstoši Reglamenta 87. panta 2. punktam lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs. Tomēr atbilstoši 87. panta 3. punktam, ja abiem lietas dalībniekiem spiedums ir daļēji labvēlīgs un daļēji nelabvēlīgs vai izņēmuma gadījumos, Pirmās instances tiesa var nolemt, ka tiesāšanās izdevumi ir jāsadala vai ka lietas dalībnieki sedz katrs savus tiesāšanās izdevumus paši.

159 Ņemot vērā šajā lietā pastāvošos apstākļus un it īpaši to, ka Komisijai un Padomei spriedums ir galvenokārt nelabvēlīgs daļā par prasību pieņemamību, tām jāpiespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, kas radušies saistībā ar pamatiem par pieņemamību un kuru apmēru Pirmās instances tiesa novērtē kā vienu ceturtdaļu no kopējiem tiesāšanās izdevumiem. Prasītāji atlīdzina trīs ceturtdaļas no tiesāšanās izdevumiem.

Ar šādu pamatojumu

PIRMĀS INSTANCES TIESA

nospriež:

1) **prasību noraidīt kā nepieņemamu attiecībā uz *É. R.*, *O. O.*, *J. R.*, *A. R.* un *B. P. R.*;**

2) **pārējā daļā prasību noraidīt kā nepamatotu;**

3) **prasītāji atlīdzina trīs ceturtdaļas no tiesāšanās izdevumiem. Padome un Komisija atlīdzina vienu ceturtdaļu no tiesāšanās izdevumiem.**

García-Valdecasas Cooke Labucka

Pasludināts atklātā tiesas sēdē Luksemburgā 2006. gada 13. decembrī.

Sekretārs Priekšsēdētājs

E. Coulon J. D. Cooke

Satura rādītājs

Prāvas rašanās fakti ..... II - 4930

I — Govju sūkļveida encefalopātijas un Kreicfelda-Jakoba slimības jauna paveida parādīšanās un Kopienas un valstu pasākumi šo slimību izskaušanai ..... II - 4930

II — Prasītājus un Francijas pārvaldes un tiesu iestādēs uzsāktos procesus raksturojošie apstākļi ..... II - 4936

Process un lietas dalībnieku prasījumi ..... II - 4937

Par pieņemamību ..... II - 4939

I — Par pirmo pamatu par nepieņemamību, kas attiecas uz to būtisko faktisko un tiesību apstākļu neprecizitāti, uz kuriem ir balstīta prasība ..... II - 4940

A — Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 4940

B — Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 4941

II — Par otro pamatu par nepieņemamību, kas attiecas uz to, ka nav izmantotas pilnīgi visas valsts nodrošinātās tiesību aizsardzības iespējas, kā arī uz saistību ar tiesvedību valsts tiesās ..... II - 4942

A — Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 4942

B — Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 4943

III — Par trešo pamatu par nepieņemamību, kas attiecas uz prasības noilgumu ..... II - 4945

A — Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 4945

B — Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 4947

Par lietas būtību ..... II - 4950

I — Par Kopienas ārpuslīgumisko atbildību par iestāžu, kas ir atbildētājas, prettiesisku rīcību ..... II - 4950

A — Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 4950

1. Par prettiesisku rīcību, kurā ir vainojama Padome un Komisija ... II - 4951

a) Par iebildumu, kas ir pamatots ar acīmredzamām kļūdām vērtējumā, kuras ir pieļautas GSE krīzes risināšanā ..... II - 4953

b) Par iebildumu attiecībā uz pilnvaru nepareizu izmantošanu ... II - 4956

c) Par iebildumu attiecībā uz tiesiskās paļāvības principa un labas pārvaldības principa pārkāpumu ... II - 4957

2. Par zaudējumu esamību ... II - 4958

3. Par cēloņsakarības esamību ... II - 4960

B — Pirmās instances tiesas vērtējums ... II - 4964

1. Par cietušo inficēšanās dienu un slimības inkubācijas periodu ... II - 4967

2. Par cēloņsakarības esamību starp radīto kaitējumu un rīcību, kurā tiek vainota Padome un Komisija ... II - 4969

a) Par iespējamo kavēšanos, nosakot gaļas un kaulu miltu izmantošanas aizliegumu ... II - 4970

b) Par iespējamo kavēšanos, nosakot ĪRM izmantošanas aizliegumu ... II - 4974

c) Par citu rīcību, kurā tiek vainota Padome un Komisija ... II - 4978

3. Secinājumi ... II - 4979

II — Par Kopienas ārpuslīgumisko atbildību, nepastāvot iestāžu, kas ir atbildētājas, prettiesiskai rīcībai ... II - 4980

A — Lietas dalībnieku argumenti ... II - 4980

B — Pirmās instances tiesas vērtējums ... II - 4982

Par tiesāšanās izdevumiem ... II - 4983